

88

Årsredovisning

Stiftelsen

RIKSBANKENS JUBILEUMSFOND

The Bank of Sweden Tercentenary Foundation

Årsredovisning
1988

Innehåll

1988 i korthet	3
Stiftelsens uppdrag, tillkomst, inriktning	4
VD-kommentar	5
Den forskningsstödande verksamheten	7
Arbetsätt	7
Anslagen till forskning	7
Informationsutbyte, uppföljning m m	8
Den ekonomiska förvaltningen	11
Resultaträkning	12
Balansräkning	12
Revisionsutlåtande	14
Styrelse	15
Revisorer	15
Arbetsgrupper	15
Kansli	16
Nya forskningsprojekt 1988	17
Samhällsvetenskap	18
Humaniora	36
Medicin	45
Naturvetenskap	51
Teknik	53
Övrigt	54
Statistiska uppgifter om anslagen till forskning	55
Stiftelsens skriftserie	60

1988 i korthet

- 65,9 miljoner kronor har fördelats som anslag till forskning, en ökning med 4,4% i jämförelse med 1987.
- Av de beviljade beloppen har en fjärdedel gått till nya forskningsprojekt.
- Anslagens genomsnittliga storlek var 260 000 kronor.
- Konkurrenten om forskningsmedel har varit mycket hård. Endast 10% av de sökta beloppen för nya projekt har kunnat beviljas.
- Nya stadgar trädde i kraft 1988-01-01. Riksbankens Jubileumsfond är enligt dessa en helt självständig stiftelse med egen medelsförvaltning. Den bestämmer själv inriktningen på sina placeringar: i räntebärande värdepapper, i aktier, i fastigheter m m. I princip alla ändamålsenliga placeringar, som normalt kan ingå i en rationell förmögenhetsförvaltning, är tillåtna.
- Stiftelsens tidigare innehav av obligationer förvärvades i början av januari 1988 av riksbanken för en köpeskilling av 600 miljoner kronor. I mitten av maj tillfördes stiftelsen ytterligare 900 miljoner kronor.
- Den ekonomiska basen för stiftelsens forskningsstödande verksamhet på minst nuvarande reala nivå bör med de nya finansieringsförutsättningarna kunna säkerställas för framtiden.
- Donationer från enskilda personer eller företag kan också tas emot.
- Två pris har inrättats för årets bästa artiklar i tidskriften *Forskning och Framsteg*.

Stiftelsens uppdrag, tillkomst, inriktning

Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond har till ändamål att *främja och understödja vetenskaplig forskning*.

En central uppgift är att *förvalta stiftelsens förmögenhet* på ett sådant sätt att den ekonomiska basen för den forskningsstödande verksamheten säkerställs för framtiden.

Stiftelsen bildades genom ett beslut i riksdagen i april 1962 på förslag av riksbanksfullmäktige, som med en större donation ville uppmärksamma *riksbankens 300-årsjubileum 1968* och samtidigt främja "ett angeläget nationellt ändamål". Avkastningen av jubileumsdonationen skulle användas till att främja vetenskaplig forskning med anknytning till Sverige.

Den kommitté, som tillsattes för att närmare utforma riktlinjer och bestämmelser för stiftelsen, rekommenderade i sina förslag i april 1964, att verksamheten "till en början" skulle

"inriktas på sådan forskning, som syftar till att öka kunskapen om de verkningar som tekniska, ekonomiska och sociala förändringar framkallar i samhället och hos de enskilda människorna".

Denna rekommendation har varit och är fortfarande vägledande för stiftelsens verksamhet.

Stadgar för stiftelsen fastställdes i december 1964. I dessa liksom i de nu gällande (fr o m 1988-01-01) anges bl a

"att företräde skall ges åt forskningsområden, vilkas medelsbehov inte är så väl tillgodosedda på annat sätt,

att fondens medel speciellt skall användas för att stödja stora och långsiktiga forskningsprojekt,

att nya forskningsuppgifter, som kräver snabba och kraftiga insatser, särskilt skall uppmärksammas,

att fonden skall söka främja kontakter med internationell forskning".

De första forskningsanslagen från jubileumsfonden beviljades i oktober 1965.

Under åren 1965–1988 har närmare 800 miljoner kronor fördelats till olika kvalificerade forskningsprojekt (motsvarande ungefär 1,8 miljarder i 1988 års penningvärde). Ungefär hälften har gått till forskning med samhällsvetenskaplig tyngdpunkt, en fjärdedel till humanistisk och en fjärdedel till medicinsk, naturvetenskaplig och teknisk forskning.

Samhälleligt angelägna forskningsområden, vilka inte har några speciella företrädare för sig, uppmärksammas särskilt. Stiftelsens resurser skall i första hand ses som ett *komplement* och inte som ett alternativ till övriga resurser som finns för vetenskaplig forskning i Sverige.

VD-kommentar

1988 har varit ett betydelsefullt år för Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond. En egen självständig medelsförvaltning har införts med möjligheter att genomföra i princip alla ändamålsenliga placeringar som ingår i en rationell förmögenhetsförvaltning: i obligationer, aktier, fastigheter m m.

Fr o m den 1 januari gäller nya stadgar. De formella relationerna med riksbanken har upphört.

Riksbanken förvärvade vid årsskiftet 1987/88 stiftelsens obligationer för en köpeskilling av 600 miljoner kronor. Efter vederbörligt riksdagsbeslut överlämnade banken dessutom 900 miljoner kronor kontant i början av maj. Stiftelsens kapital uppgick därmed till 1 500 miljoner kronor.

Tillskott till stiftelsens medel i form av donationer från enskilda personer eller företag kan också tas emot.

Den ursprungliga donationen gjordes i syfte att uppmärksamma *riksbankens 300-årsjubileum 1968* och samtidigt främja "ett angeläget nationellt ändamål". Avkastningen skulle användas till att *främja vetenskaplig forskning* med anknytning till Sverige. Riksbankens Jubileumsfond blev den största allmänt forskningsstödande stiftelsen i landet.

Jubileumsdonationen, 250 miljoner kronor, vars avkastning kunde disponeras fr o m 1965, motsvarar i 1988 års penningvärde närmare 1 400 miljoner kronor. Det reala värdet av denna mycket betydelsefulla donation till svensk vetenskaplig forskning har nu återställts. Året 1988 kan alltså i ekonomisk mening sägas vara lika betydelsefullt för svensk vetenskap som året 1965.

Med tidigare bestämmelser var det omöjligt att åstadkomma en årlig avkastning som kunde hålla jämna steg med inflationen. De första årens anslag till forskning uttryckta i dagens penningvärde var omkring 90 miljoner kronor. Fr o m mitten av 1970-talet har motsvarande belopp varit 60–65 miljoner kronor.

De nya förutsättningarna för fondens förmögenhetsförvaltning bör kunna medföra att stiftelsens forskningsstödande verksamhet kan säkerställas för framtiden på minst nuvarande reala nivå. Det är min förhoppning att kapaciteten på sikt skall kunna öka. Den moderna finansförvaltning, som byggts upp vid stiftelsen under året, har både ambition och kompetens för att åstadkomma detta.

Överläggningar om förutsättningarna för stiftelsens framtida finansiella situation har pågått i många år. I själva verket var det den första långsiktiga fråga som jag började bearbeta när jag tillträdde min befattning i stiftelsen vid årsskiftet 1973/74. Framstegen var inte alltid stora.

Kortsiktiga förbättringar kunde emellertid åstadkommas genom kapitaltillskott 1974 och 1978, vid vardera tillfället med 100 miljoner kronor i form av obligationer.

I första fallet gjorde dåvarande riksbankschefen *Krister Wickman* (vice ordförande i stiftelsens styrelse 1973–76) en avgörande insats. Det senare kapitaltillskottet kom till genom ett riksdagsbeslut efter en partimotion (s) och en gemensam motion av (c), (m) och (fp) ledamöterna i styrelsen.

Den nu genomförda och som jag tycker klart bästa lösningen hade knappast kommit till stånd utan den nuvarande riksbankschefens *Bengt Dennis* (vice ordförande i stiftelsens styrelse 1983–87) insiktsfulla och helhjärtade insatser.

Jag vill därför både på det svenska vetenskapssamhällets och stiftelsens vägnar uttrycka ett varmt och uppskattande tack till Bengt Dennis för hans konstruktiva och helt avgörande medverkan i arbetet med att försöka lösa jubileumsfondens

ekonomiska problem. Hans förståelse för och djupa engagemang i stiftelsens ändamål skall heller inte glömmas. I och med att den ursprungliga jubileumsdonationens reala värde nu har återställts kan hans insatser för svensk vetenskaplig forskning bara jämföras med stiftelsens initiativtagare, dåvarande riksbankschefen Per Åsbrink.

Det må förlåtas mig om jag hittills har ägnat mig nästan enbart åt stiftelsens finanser. Men dels är finansieringsproblemen lösning det gångna verksamhetsårets stora händelse för stiftelsen och dels har arbetet med att bygga upp en adekvat organisation för de nya arbetsuppgifterna tagit en mycket stor del av min tid i anspråk. Styrelsens nya ledamöter i den under året bildade finanskommittén har inte sparat någon möda i fråga om vägledande arbetsinsatser. Personellt står vi nu väl rustade för en förmögenhetsförvaltning som kan trygga den ekonomiska basen för fortsatt stöd åt svensk vetenskaplig forskning.

Vi får emellertid inte glömma bort att den finansiella verksamheten endast har ett syfte, nämligen att skapa resurser för att främja och understödja vetenskaplig forskning.

Merparten av stiftelsens anslag till forskning sker i form av anslag till projekt efter ansökningar. Antalet sådana är mycket stort, under året drygt 620. Om jag därtill konstaterar att varje ansökan både innehållsligt och sidmässigt är omfattande och skall behandlas på ett grundligt och sakkunnigt sätt, kan jag kanske ge en föreställning om vilket arbete som krävs av beredningsgrupper och styrelse.

Före varje sammanträde i en beredningsgrupp brukar jag fråga mig om ledamöterna har hunnit med att läsa och sätta sig in i alla de ansökningar som skall behandlas. Vi på kansliet vet ju hur många kilo vi har skickat ut. Vi vet också att det mesta måste läsas under en snålt tilltagen fritid. Men varje gång blir jag lika imponerad av hur pålästa ledamöterna är och vilka sakligt välmotiverade bedömningar de är i stånd att göra. Alla sökande blir mycket kvalificerat behandlade.

Det känns angeläget för mig att på detta sätt utåt få beskriva vilket enormt arbete som läggs ned, både kvalitativt och kvantitativt, för att varje ansökan om anslag till forskning skall få en så grundlig och rättvis bedömning som möjligt. Kvaliteten på de ansökningar som leder till anslag från Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond är genomgående mycket hög.

Det känns också angeläget att framföra ett varmt tack till styrelsens ordförande samt till övriga ledamöter i styrelse och arbetsgrupper för allt det engagerade arbete de utfört och utför. Både jag och mina medarbetare tycker att det är en fröjd att arbeta för och med så kunniga, pliktmedvetna och entusiastiska personer och inom ett område som har så stor betydelse för vårt land, nämligen den vetenskapliga forskningen.

Stockholm i januari 1989

Nils-Eric Svensson

Den forskningsstödjande verksamheten

Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond stöder *kvalificerad forskning* inom *alla vetenskapliga discipliner*. I allmänhet sker detta i form av projektanslag till enskild forskare eller forskargrupp. I överensstämmelse med de riktlinjer som angavs vid fondens tillkomst ges visst företräde åt samhällsorienterad forskning. I första hand prioriteras projekt, som inte naturligen tillgodoses på annat sätt, t ex genom forskningsråd eller andra myndigheter, vilka ju var för sig arbetar inom relativt avgränsade sektorer.

Jubileumsfonden är bl a intresserad av mång- eller tvärvetenskaplig forskning och projekt i vilka forskare från olika discipliner, orter eller länder samarbetar.

Arbetsätt

Det är fondens styrelse som fattar beslut om anslag. Ansökningar har dessförinnan bedömts och prioriterats i en eller flera arbetsgrupper (beredningsgrupper). I var och en av dessa ingår ledamöter och suppleanter av styrelsen samt utomstående vetenskapliga experter. Ansökningarna har dessutom som regel bedömts av en eller flera sakkunniga utanför fonden.

Varje ansökan bedöms med hänsyn till såväl inom- som utomvetenskapliga kriterier. Avvägningar görs alltid mot *två huvudfrågor* innan beslut fattas:

- Är det kvalificerad vetenskaplig forskning?
- Är forskningen av betydelse för samhället?

Beslut om anslag till *nya projekt* fattas i *två steg*.

- 1) Bedömningarna i det första steget grundas på korta, översiktliga ansökningar, *projektskisser*. Arbetsgrupperna väljer ut de ansökningar, som bedöms ha högsta vetenskapliga kvalitet och vara av störst intresse och som lämnats in av forskare som bedöms vara kompetenta och lämpliga för projektet i fråga. Dessa forskare bereds därefter tillfälle att komma in med fullständiga ansökningar. Övriga ansökningar (projektskisser) avslås.
- 2) I ett andra steg bedöms och prioriteras *fullständiga ansökningar* (i regel efter externa sakkunnig-granskningar) för de slutliga besluten i styrelsen.

I de fall ansökningar gäller forskning som etiskt kan ifrågasättas prövas dessa efter samma normer och på samma sätt som inom de statliga forskningsråden. Inom vissa områden, som bedöms angelägna men inte tillräckligt uppmärksammade, tillsätter fonden ibland särskilda sk *områdesgrupper*. Deras uppgift är att kartlägga forskningsbehov och stimulera till vetenskaplig forskning och informationsutbyte. Dessa grupper består av forskare från discipliner av betydelse för området samt företrädare för i sammanhanget viktiga samhällsintressen. Verksamheten kan beskrivas som kvalificerat forskningsförberedande arbete. Den avslutas när man vunnit tillräcklig uppmärksamhet från forskarhåll och/eller från de myndigheter som har ansvar för att permanenta resurser tillförs området i fråga.

Stiftelsen anordnar också *konferenser* eller *symposier* (ibland tillsammans med något annat forskningsfrämjande organ) i syfte att kartlägga kunskapsläget inom ett visst område och att identifiera forskningsbehov.

Anslagen till forskning

Stiftelsen har under året beviljat 241 projektsanslag och därutöver reseanslag och lönekostnadstillägg m m på tillsammans 63,5 miljoner kronor (tabell 1, sid 56). Dessa anslag har som regel administrerats av statliga universitet och hög-

skolor. För detta arbete betalar stiftelsen en förvaltningsavgift på 3%. Under året har 1,7 miljoner kronor utbetalats. Adderas därtill kostnader för sakkunniggranskningar och viss information om forskningsprojekt har stiftelsens anslag till forskning uppgått till 65,9 miljoner kronor, en ökning med 2,8 miljoner kronor i jämförelse med 1987.

I ett särskilt avsnitt (Nya forskningsprojekt 1988, sid 17–54) beskrivs alla de nya projekt som beviljats anslag under året. (Vart femte år — senast i verksamhetsberättelsen för 1984 — redovisas i översiktlig form och fakultetsvis alla de forskningsprojekt som fonden har beviljat anslag till efter sin verksamhetsstart 1965.)

Beviljade anslag disponeras enligt särskilda villkor som anges i kontrakt med varje anslagsmottagare och enligt de regler för anslagsmottagare och anslagsförvaltare som fonden utfärdar. Som tidigare nämnts förvaltas de flesta anslag av en statlig läroanstalt, som i så fall också är arbetsgivare för den personal som avlönas från anslagen.

I avsnittet Statistiska uppgifter om anslagen till forskning (sid 55–59) redovisas i tabellform vissa data rörande behandlade ansökningar och beviljade anslag.

En fjärdedel av de beviljade forskningsanslagen 1988 har gått till *nya projekt* (tabell 2, sid 56 och tabell 9, sid 58). Av de sammanlagda sökbeloppen har endast 10% kunnat tillgodoses. Motsvarande andel under de närmast föregående fyra åren har varit 14, 14, 14 respektive 10% (tabell 10, sid 58). Konkurrenten om anslag från Riksbankens Jubileumsfond är alltså mycket hård.

De beviljade beloppens genomsnittliga storlek har i stort sett haft samma realvärde under den senaste femårsperioden (tabell 11, sid 59). 1985 års genomsnittliga belopp till nya anslag, 202 000 kronor, motsvarar 1988 ett belopp av 232 000 kronor, om man gör en uppräkningsindex. Genomsnittstorleken på 1988 års nya anslag var 230 000 kronor.

Informationsutbyte, uppföljning m m

Många av de forskningsprojekt som jubileumsfonden stöder belyser problem som är av allmänt samhällsintresse. Det är därför angeläget att resultat som tas fram också blir bekantgjorda i samhället utanför forskarnas krets för att även där bli föremål för diskussion, kritisk granskning och användning.

Forskningsresultat kan som regel inte omedelbart omsättas i praktiskt konkret handlande eller produktion. Som utgångspunkt för eller ingredienser i seriöst utvecklings- och reformarbete är de emellertid nödvändiga. Av det skälet är det viktigt att personer med ansvar för sådan verksamhet inte bara informeras om vad som pågår utan också stimuleras till att själva söka upp, vidareföra och använda sig av forskningsarbetets produkter. Omvänt gäller att forskningens företrädare bör stimuleras i sitt arbete genom att konfronteras med problem som upplevs och formuleras utanför deras krets. Forskningsstödande organ kan medverka till att sådant informationsutbyte underlättas.

Stiftelsen har under året bedrivit flera aktiviteter i syfte att följa den forskning som stöds och att stimulera intresset och informationsutbytet inom vissa problemområden mellan olika grupper i samhället. Som exempel kan nämnas att fondens styrelse under året besökt universitetet i Umeå. Utöver genomgång av och diskussion om enskilda forskningsprojekt anordnades överläggningar med rektorsämbetet, med dekaner och andra ansvariga för forskarutbildningen och forskningsorganisationen.

Beredningsgrupperna har också gjort ett antal projektbesök.

Till stiftelsens kansli inbjuds forskare eller forskargrupper för presentation och diskussion av pågående projekt.

Tillsammans med Musikaliska Akademin anordnades i senare delen av mars ett seminarium om musikforskning med utgångspunkt i presentationer av fem forskningsprojekt, vilka finansierats av stiftelsen. Särskilt inbjudna var ledamöterna av riksdagens kultur- och utbildningsutskott. Vidare deltog företrädare för regeringskansliet samt för myndigheter, organisationer och forskning inom området i fråga.

Områdesgruppen för forskning om riksdagens funktion och arbetsformer fortsatte sin föredragsserie för riksdagens ledamöter på temat POLITIK OCH RIKSDAGSARBETE. Ett uppskattat föredrag med åtföljande diskussion hölls i mitten av mars av fd statsrådet och riksdagsmannen Svante Lundkvist.

Områdesgruppen svarade vidare för ett internationellt symposium i slutet av april med titeln "The Swedish Riksdag in an International Perspective". Utgångsmaterial var dels den år 1985 utgivna boken "Riksdagen genom tiderna" och dess engelskspråkiga version "The Riksdag: A History of the Swedish Parliament" och dels nyskrivna uppsatser av forskare från ett antal olika länder.

I anslutning till symposiet anordnades en sammankomst i riksdagshuset med Talman Ingemund Bengtsson som ordförande och med föredrag av professorerna Jan-Magnus Jansson (Finland) och Erik Lönnroth.

En tryckt symposierapport beräknas kunna bli pulicerad vid halvårsskiftet 1989.

Den i föregående års verksamhetsberättelse omnämnda kartläggningen av pågående verksamhet och forskningsbehov m m inom området estetisk forskning (av stiftelsens tidigare verkställande direktör, fil dr Paul Lindblom) har slutförts. En rapport "FORSKNING INOM ESTETISKA ÄMNEN" publicerades i slutet av året i stiftelsens skriftserie (RJ 1988:1).

Liksom tidigare år har flera av stiftelsens anslagsmottagare beretts möjligheter att presentera och diskutera sina projekt och forskningsresultat vid utländska institutioner eller vid internationella vetenskapliga symposier. Allsidigt informationsutbyte har också som vanligt skett med utländska, särskilt europeiska, forskningsstiftelser. Åtskilliga kontakter mellan enskilda forskare eller forskargrupper har därigenom kunnat förmedlas.

Sedan 1966 har jubileumsfonden deltagit i finansieringen av Nobelstiftelsens symposieverksamhet. Till att börja med skedde detta i form av årliga anslag. 1979 började Nobelstiftelsen bygga upp en särskild symposiefond för ändamålet genom en grunddonation från Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond (2 miljoner kronor) och Knut och Alice Wallenbergs Stiftelse (500 000 kronor per år under fyra år) samt genom bidrag och royalties från sin egen informationsverksamhet. Denna fond har utvecklats mycket gynnsamt. Efter 1987 års bokslut uppgick den till 33 miljoner kronor.

Symposieverksamheten leds av en kommitté med representanter för de fem Nobelkommittéerna, Ekonomipriskommittén, Riksbankens Jubileumsfond och Wallenbergsstiftelsen med Nobelstiftelsens verkställande direktör som ordförande.

Hittills har omkring 70 Nobelsymposier genomförts. De ägnas vetenskapliga genombrottsområden av central kulturell eller samhällsrelig betydelse och har fått en mycket stark internationell ställning.

I syfte att stimulera svenska forskare att publicera sig populärvetenskapligt har två pris på 25 000 kronor vardera för årets bästa artiklar i tidskriften *Forskning och Framsteg* inrättats inom ämnesområdena

*Samhällsvetenskap–beteendevetenskap–humaniora
och
Naturvetenskap–medicin–teknik–lantbruksvetenskap.*

De första prisen kommer att delas ut under våren 1989.

Försök att intressera massmedia för den forskning som fonden stöder görs även. Förteckningar över beviljade anslag och korta, lättlästa beskrivningar av några projekt samt erbjudanden om att hjälpa till med adresser till forskare och annat som kan underlätta kontakter skickas regelmässigt ut till enskilda nyhetsmedia och till nyhetsbyråer efter varje anslagsutdelning. Liksom tidigare år har emellertid nyhetsmedia mycket sällan använt detta material. Förfrågningar från massmedia hos stiftelsens kansli görs praktiskt taget aldrig.

De aktiviteter som ovanstående är exempel på ingår som regelmässiga och självklara led i stiftelsens strävan att främja informationsutbytet mellan forskare inbördes och mellan forskare och samhället utanför deras krets. Som tidigare framhållits är syftet givetvis att försöka hjälpa till med att öka förståelsen för och kunskapen om forskningens förutsättningar, arbetssätt och resultat och därmed ge underlag för bedömningar av de insatser som gjorts och görs med tillgängliga forskningsmedel. Av speciellt värde bedöms de sammankomster där beslutsfattare och företrädare för olika samhällsintressen samt forskare kunnat mötas.

Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond verkar aktivt inom *alla vetenskapsområden*. Kompetensinriktningen hos forskarna i styrelse och beredningsgrupper återspeglar detta förhållande. Styrelsen består därutöver av personer representerande ekonomisk och politisk sakkunskap. Stiftelsen har därmed en unik ställning som allsidigt kontaktorgan mellan forskningen och andra centrala samhällsintressen.

Den ekonomiska förvaltningen

I verksamhetsberättelsen för 1987 redovisades bakgrunden till och tillkomsten av de nya finansieringsformer och stadgar som gäller för Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond fr o m den 1 januari 1988. I korthet innebär de nya villkoren att fonden från nämnda datum är en självständig stiftelse med egen förmögenhetsförvaltning. De formella relationerna med riksbanken har upphört.

Som ett led i ändringen av stiftelsens verksamhet och status ingick att riksbanken den 1 januari 1988 för en köpeskilling av 600 miljoner kronor förvärvade fondens dåvarande obligationsinnehav samt — efter vederbörligt riksdagsbeslut — den 10 maj överförde 900 miljoner kronor kontant.

Stiftelsens egen aktiva medelsförvaltning kunde av olika skäl (personalrekrytering, organisations- och lokalplanering m m) inte komma i gång förrän i början av december. Fram till dess stod fondens hela förmögenhet på ett räntebärande konto i riksbanken.

Med hänsyn till det mycket stora belopp som på grund av den nya riksbankslagen fr o m 1989-01-01 måste placeras i finansiella tillgångar utanför riksbanken kom medlen i allt väsentligt att placeras på den svenska penningmarknaden. Till denna placeringsinriktning bidrog även den då gällande räntestrukturen på den svenska kreditmarknaden.

De finansiella transaktionerna med riksbanken i början av 1988 leder redovisningsmässigt till speciella effekter. I resultaträkningen för 1988 har därför dessa transaktioner särredovisats som extraordinära poster.

Riksbankens förvärv av stiftelsens obligationer för 600 miljoner kronor ledde till en redovisningsmässig realisationsförlust på 74 900 000 kronor. Denna realisationsförlust har kompensrats genom att samma belopp överförts från kontot "Värdereglering donationskapital".

Fr o m 1988 års bokslut redovisas stiftelsens kapital i två poster, fonderna "Stiftelsekapital" och "Vinstregleringsfond". Återstående belopp av tidigare fonderade medel "Värdereglering donationskapital" och "Disponibla forskningsmedel från tidigare år" har överförts till nämnda fonder.

Vid utgången av 1987 uppgick stiftelsens kapital till 450 miljoner kronor. Till detta belopp har i år adderats de 900 miljoner kronor som överfördes kontant från riksbanken i maj. Från tidigare uppbyggda medel i posten "Värdereglering donationskapital" har 150 miljoner kronor tillförts stiftelsekapitalet, som alltså vid årets utgång uppgår till 1 500 miljoner kronor (se not 6, sid 13).

Stiftelsens förvaltning och räkenskaper granskas enligt lagen om revision av riksdagsförvaltningen m m dels av riksdagens revisorer, dels av revisionsansvarig inom stiftelsen.

Revisionsansvarig är Hagström & Sillén AB (ingår numera i Hagström & Olsson AB) med auktoriserade revisorn Per Björngård som huvudansvarig.

Resultaträkning

	1988	1987
Ränteintäkter	139.744.642:75	62.353.782:70
Övriga intäkter (not 1)	33.468:66	185.286:90
Rörelseintäkter	139.778.111:41	62.539.069:60
Administrationskostnader (not 2)	-3.700.279:57	-3.107.738:26
Rörelseresultat	136.077.831:84	59.431.331:34
<i>Extraordinära poster:</i>		
Realisationsförluster/-vinster (not 3)	-74.900.000:00	8.000:00
Ej utnyttjade anslag	215.555:45	731.790:29
Resultat före dispositioner och anslag	61.393.387:29	60.171.121:63
<i>Dispositioner: (not 6)</i>		
Överföring från disponibla forskningsmedel från tidigare år	—	3.017.006:52
Överföring från/till värdereglering donationskapital	74.900.000:00	-8.000:00
Avsättning till vinstregleringsfond	-70.349.264:36	—
Utdelade anslag till forskning (not 4)	65.944.122:93	63.180.128:15

Balansräkning

	1988-12-31	1987-12-31
<i>Tillgångar</i>		
Likvida medel	31.645.484:78	75.817.698:19
Räntebärande värdepapper (not 5)	1.608.184.374:00	674.900.000:00
Upplupna ränteintäkter	8.884.412:00	—
Summa tillgångar	1.648.714.270:78	750.717.698:19
<i>Skulder och eget kapital</i>		
<i>Skulder</i>		
Beviljade ej utbetalda anslag	40.810.756:91	38.324.989:72
Upplupna kostnader	25.000:00	—
Personalens källskatt	72.976:00	36.434:00
Summa skulder	40.908.732:91	38.361.423:72
<i>Eget kapital (not 6)</i>		
Stiftelsekapital	1.500.000.000:00	450.000.000:00
Värdereglering donationskapital	—	193.696.775:96
Disponibla forskn medel fr tid år	—	68.659.498:51
Vinstregleringsfond	107.805.537:87	—
Summa eget kapital	1.607.805.537:87	712.356.274:47
Summa skulder och eget kapital	1.648.714.270:78	750.717.698:19

Not 1 Intäkter från av stiftelsen beviljade publiceringsanslag

Not 2 I administrationskostnader ingår:

	1988	1987
Löner och ersättningar till styrelsen och verkställande direktör	983.963:00	714.395:00
Löner till övrig personal	783.932:00	598.672:50
	1.767.895:00	1.313.067:50

Medelantalet anställda under året har varit 6

Not 3 Se förklarande text på sid 11

Not 4 Anslag till forskning:

Projektsanslag	63.465.000:00	60.830.000:00
Förvaltningsavgifter till universiteten	1.683.207:00	1.622.868:00
Sakkunniggranskningar	599.949:00	553.245:00
Konferenser, information etc	195.966:93	174.015:15
	65.944.122:93	63.180.128:15

Not 5 Räntebärande värdepapper:

	Nominellt värde	Bokfört värde	Nominellt värde = bokfört värde
Statsobligationer	—	—	309.005.000
Bostadsobligationer	450.000.000	448.744.800	328.060.000
Kommunobligationer	—	—	15.690.000
Industriobligationer	—	—	22.145.000
Företagscertifikat	1.177.000.000	1.159.439.574	—
	1.627.000.000	1.608.184.374	674.900.000

Fr o m 1988 redovisas de finansiella tillgångarna i balansräkningen till sitt anskaffningsvärde. För 1987 och tidigare år redovisades tillgångarna till sitt nominella värde.

Not 6

	Stift kap	Värderegldon kap	Disp f medel fr tid år	Vinstregl fond
Eget kapital				
87-12-31	450.000.000	193.696.775	68.659.498	
Kapitalökning	150.000.000	-150.000.000		
Överföring		31.203.225	-31.203.225	
Täckande av reaförlust		-74.900.000		
Överföring			-37.456.273	37.456.273
Kapitaltillskott	900.000.000			
Årets avsättning				70.349.264
Eget kapital 88-12-31	1.500.000.000	—	—	107.805.537

Stockholm 1989-02-10

Kjell Härnqvist <i>Ordförande</i>	Stig Gustafsson <i>Vice ordförande</i>	Lars Ahlmark
Britta Bjelle	Helge Hagberg	Birgitta Hambraeus
Ing-Mari Hansson	Lennart Holmström	Walter Korpi
Leif Lewin	Sten Wikander	Solveig Wikström
Nils-Eric Svensson <i>Verkställande direktör</i>		

Revisionsutlåtande

Vi har granskat årsredovisningen, räkenskaperna samt styrelsens och verkställande direktörens förvaltning för år 1988. Granskningen har utförts enligt god revisionssed.

Granskningen har inte givit anledning till anmärkning mot vare sig årsredovisning, räkenskaper eller styrelsens och verkställande direktörens förvaltning av stiftelsens angelägenheter. Enligt vår bedömning är redovisningen rättvisande och upprättad i enlighet med god redovisningssed.

Stockholm den 13 februari 1989
Hagström & Sillén AB

Per Björngård
Auktoriserad revisor

Styrelse

Ledamöter

Professor Kjell Härnqvist <i>Ordförande</i>
Riksdagsledamot (s) Stig Gustafsson <i>Vice ordförande</i>
Professor Walter Korpi
Professor Leif Lewin
Professor Solveig Wikström
Direktör Lennart Holmström
Direktör Sten Wikander
Riksdagsledamot (s) Helge Hagberg
Riksdagsledamot (s) Ing-Marie Hansson
Riksdagsledamot (m) Lars Ahlmark
Riksdagsledamot (fp) Britta Bjelle
Riksdagsledamot (c) Birgitta Hambraeus

Suppleanter

Professor Bengt Pernow
Riksdagsledamot (s) Birger Rosqvist
Professor Lars Furuland
Professor Ulf Olsson
Professor Jan Erik Kihlström
Riksdagsledamot (s) Margit Sandéhn
Riksdagsledamot (s) Lars Svensson
Riksdagsledamot (m) Birger Hagård
Riksdagsledamot (fp) Lennart Alsén
Riksdagsledamot (c) Agne Hansson

Revisorer

Riksdagens revisorer

Hagström & Sillén AB (ingår numera i Hagström & Olsson AB).
Huvudansvarig: Auktoriserad revisor Per Björngård.

Arbetsgrupper

1. (*Ekonomi, geografi m m*): Wikström (*ordf*), Bjelle, Hambraeus, Hagberg och Olsson samt professorerna Villy Bergström och Erik Bylund.
2. (*Beteendevetenskap m m*): Härnqvist (*ordf*), Korpi och Lars Svensson samt professorerna Karl Gustav Jöreskog och Lars-Göran Nilsson.
3. (*Statsvetenskap, juridik m m*): Lewin (*ordf*), Alsén, Gustafsson och Hagård samt professor Lars-Göran Stenelo.
4. (*Medicin, naturvetenskap, teknik m m*): Kihlström (*ordf*), Ahlmark, Agne Hansson, Ing-Marie Hansson, Pernow och Rosqvist samt professorerna Sune Berndt och Rolf Öhman.
5. (*Humaniora m m*): Furuland (*ordf*) och Sandéhn samt professorerna Sten Carlsson, Mats Furberg och Inger Rosengren.
6. (*Finanser*): Wikander (*ordf*) och Holmström.

Verkställande direktören deltar i samtliga grupperns arbete.

Områdesgruppen för forskning om riksdagens funktion och arbetsformer har haft följande sammansättning: riksdagsledamöterna Bertil Fiskesjö, Stig Gustafsson, Olle Göransson, Olle Svensson och Jan Erik Wikström, professorerna Pär-Erik Back († 28/11), Gunnar Biörck, Olof Ruin, Nils Stjernquist (*verkställande ledamot*) och Nils-Eric Svensson (*ordf*) samt Anna-Lena Winberg (*sekr*).

Kansli

Nils-Eric Svensson

Lars-Erik Klangby

Anitha Asplund

Margareta Bulér

Inger Nyhlén

Torgny Prior

Inga-Lill Stenbeck-Ottoson

Kerstin Stigmark

Anna-Lena Winberg

*Verkställande direktör, professor**Finansdirektör**Expeditionsassistent**VD-sekreterare**Handläggare,
medicin, naturvetenskap, teknik**Portföljförvaltare,
finansanalytiker**Kamrer**Handläggare,
ekonomi, geografi, beteendevet**Handläggare,
humaniora, statsvetenskap***Nya forskningsprojekt 1988**

I det följande (sid 18–54) presenteras sammanfattningar av projektplanerna för de *nya* forskningsprojekt som beviljats anslag från stiftelsen under 1988.

Texterna är skrivna av forskarna själva och är hämtade från avsnittet "Sammanfattning av projektets syfte, betydelse och genomförande" ur inlämnad ansökan.

Även projektens titlar är formulerade av forskarna och hämtade från inlämnad ansökningsblankett.

Nationalekonomi

Harry Flam, *Institutet för int ekonomi*
Stockholms universitet

400 000 kr

Dnr: 88/146

Handels- och industripolitiska problem: Handel och tillväxt, europeisk integration, marknadsföring för export, motköpshandel, den nya protektionismen

Projektet avser att:

- (i) Öka förståelsen av hur internationell handel påverkar ekonomisk tillväxt i ett dynamiskt perspektiv. Hur kan komparativa fördelar och tillväxt i det långa loppet påverkas genom ekonomisk politik?
- (ii) Kvantifiera effekterna på svensk ekonomi av framtida förändringar i världsekonomin, t ex ökad europeisk integration och handelsliberaliseringar inom ramen för GATT, samt av inhemska förändringar i ekonomisk politik, t ex jordbrukspolitik.
- (iii) Undersöka vilken betydelse hemmamarknadens karaktär har för inustrukturerna och för företagens internationella konkurrenskraft. Spelar t ex hemmamarknaden en strategisk roll när svenska företag tillverkar och marknadsför högteknologiska producentvaror, som telefonväxlar och lokomotiv?
- (iv) Förklara förekomsten av olika typer av motköpshandel samt undersöka effekterna av sådan handel. Motköpshandeln omfattar upp till 8% av världshandeln.
- (v) Den nya protektionismen tillämpar andra medel än de traditionella handeltullarna, t ex antidumpingregler, skyddsklausuler och frivilliga exportbegränsningar. Projektet avser att systematiskt och teoretiskt studera dessa medel och deras effekter.

Lars E O Svensson, *Institutet för int ekonomi*
Stockholms universitet

600 000 kr

Dnr: 88/154

Risk, kapitalbildning och ekonomisk politik

Forskningsprojektet består av fyra sinsemellan starkt relaterade delprojekt vilka analyseras med likartade metoder. Ett första delprojekt, *Strukturella konjunkturmodeller*, utgår från den empiriskt inriktade analys av konjunkturcykler ("Real business cycles"), som utvecklats i USA under 1980-talet. Syftet är att undersöka möjligheterna att utveckla liknande konjunkturmodeller för Sverige. Ett andra delprojekt omfattar analys av *Växelkurser, aktiekurser och kapitalflöden*. Här studeras hur makroekonomiska variabler påverkas av enskilda agenter portföljval på internationella kapitalmarknader samt av valutareglering och andra former av ekonomisk politik. De speciella problem som uppstår när hänsyn tas till skattesystemet studeras i delprojektet *Skatter och kapitalflöden*; I detta analyseras bl a konsekvenserna av att olika länder har olika system för kapitalinkomstbeskattning. Det fjärde delprojektet, *Trovärdighetsproblem i ekonomisk politik*, ansluter till de senaste årens internationella forskning kring regeringars problem att hålla fast vid en långsiktig politik när frestelser hela tiden finns att tillfälligt avvika från den tidigare utstakade politiken.

Kulturgeografi

Gunnar Törnqvist, *Lunds universitet*

450 000 kr

Dnr: 88/46

Nordiska nätverk

Under 1960- och 1970-talen gjordes i olika länder studier av hur företag, offentliga myndigheter, hela orter och regioner är länkade till varandra genom gods-transporter, direkta personkontakter, telefonkontakter och ägarförhållanden. Syftet med undersökningarna var att kartlägga och förstå de beroendeförhållanden och spridningsmönster som påverkar människors arbete och andra levnadsvillkor i skilda geografiska omgivningar. Dessa studier gällde kontakter, ägarförhållanden och flöden mellan orter och regioner *innanför* nationsgränser.

Syftet med projektet "Nordiska nätverk" är att kartlägga hur olika delar av de nordiska länderna hänger eller inte hänger samman och bildar någon slags helhet. Utgångspunkten är antagandet att Norden utgör ett nätverk av relationer med *skiftande geografisk täthet*. Inom Norden finns sannolikt *barriärer* och *diskontinuiteter* som det är av både praktiskt och teoretiskt intresse att studera.

De undersökningar som planeras för projektets genomförande är såväl översiktliga som detaljerade. Kartläggningarna kommer bl a att avse: handel mellan Nordens länder, ägarförhållanden inom näringslivet, personkontakter, migration m m.

1960- och 1970-talens studier var fast förankrade i äldre väl kända teoribildningar. I det projekt som planeras prövas nya teoretiska och metodologiska ansatser. Dessa hänger samman med föreställningen att pågående förändringsprocesser, aktuella frågor och problem — som regionalforskare idag intresserar sig för och brottas med — ofta är knutna till olika typer av nätverk.

Detta projekt avser endast den svenska delen av projektet.

Phebe Fjellström, *Umeå universitet*

25 000 kr

Dnr: 88/48

Bottenviksprojektet — det maritima kulturlandskapet. (Perioden 1500–1940)

Syftet är att studera Bottenvikens kulturlandskap tvärvetenskapligt sett ur en antropologisk-kulturekologisk aspekt där disciplinerna etnologi, historia, nordiska språk samt kulturgeografi ingår. Utgångspunkten är de undersökningar som gjorts under pilotskedet 1985–87.

Definition av region. Med det maritima kulturlandskapet i Bottenviksprojektet avses inte enbart skärgården utan i lika hög grad fastlandets kustbygd, som sträcker sig från ungefär Örnsköldsviks-området på svenska sidan runt Bottenviken–Bottenhavet t o m Åbo på finska sidan. Primärområdet är norra Kvarken-området (= norr om Holmön–Vasa dvs Bottenviken). Det tvärvetenskapliga synsättet ger dock möjlighet till utblickar ut över Bottenhavsområdet — dvs den del av Östersjön som ligger söder om Kvarkenområdet t o m Åland. *Den grundläggande metodaspekten är att se hur bebyggelsen och kulturutvecklingen initieras utifrån havet sett, liksom att belysa kustbons idévärld präglad av den maritima världsbilden. Detta maritima synsätt är nytt och unikt.*

Tre problemkomplex fokuseras. 1. *Det kognitiva landskapet* (kustbons idévärld och värderingar). 2. *Det dynamiska resurslandskapet* (Bottenviksområdets sociala struktur, kultur, förändringsvariabler). 3. *Det bebyggda landskapet* (Bottenviksområdets bebyggelsemönster och boendemiljöer). Ny kunskap ges på alla punkter; särskilt blir kustbons idévärld fokuserat av etnologer och språkforskare; punkt 2 och 3 av historiker och geografer.

Metodbegrepp som förenar delprojekten. a) Ekotyp och ekosystem, b) Anpassning och adaptation, c) Kognitiva strukturer.

Unikt är att de *bottniska museerna* ingår i ett intimt samarbete med universiteten. De är oundgängliga för projektets genomförande. *Källmaterial:* Arkivmaterial 155–1940; Bouppteckningar, folklivsarkivens material, *ortnamns- och intervju-matr, kartor, landhöjningskurvematr, areella datakartor m m.*

Hans Andersson, Lunds universitet

Dnr: 88/248

150 000 kr

Det medeltida kulturlandskapet — ekologi och samhällsförändringar

Projektet skall undersöka inflytandet av naturgivna faktorer på medeltidens agrara utveckling samt de landskapsekologiska konsekvenserna av denna. De landskapliga och ekologiska förutsättningarna för och konsekvenserna av de omfattande demografiska förändringarna och omläggningarna inom jordbruket har inte alls undersökts* trots att man måste se bebyggelse- och driftsmässiga förändringar som en effekt av ett samspel mellan naturförhållanden, odlings-system, teknik, socio-ekonomiska faktorer och befolkningens demografiska struktur. Arbetet skall bedrivas genom detaljerade tvärvetenskapliga studier av små enheter (gårdar, byar) i Syd- och Mellansverige. Tonvikt kommer att läggas på fältundersökningar, där paleoekologiska metoder integreras med arkeologisk-historisk och kulturgeografisk metodik. Genom det föreslagna projektet ges möjlighet till nya tolkningar av den agrara utvecklingen både för medeltid och för senare tidsperioder. Nya metoder för miljöhistorisk forskning kommer att tillämpas.

* i tidigare medeltidsforskning.

Ulf Wiberg, Umeå universitet

Dnr: 88/275

280 000 kr

Informationsteknologi i små kommuner och perifera regioner

Syftet med föreliggande projekt är att studera hur informationsteknologiska möjligheter kan tillvaratas i olika typer av verksamheter i små kommuner och perifera regioner. Undersökningarna inriktas dels på hur kommunerna i sin administration, sektorsplanering och näringspolitik utnyttjar de nya förutsättningar som informationsteknologin medför, dels på en utvärdering av nya organisationsformer som prövas i samband med utnyttjande av den nya teknikens avståndsöverbryggande egenskaper. Särskild tonvikt läggs vid analys av kopplingar mellan verksamhetsidé, organisationsform och marknadsinriktning och kommunen som (en av) nyckelaktör(erna). Även arbetsmarknadsaspekter kommer att

behandlas, t ex hur de nya informationstjänsterna fördelar sig på män och kvinnor respektive på olika kvalifikationsnivåer.

De empiriska undersökningarna planeras att genomföras i tre kommuner i olika delar av landet. Det första kriteriet för val av kommuner är att invånarantalet är under 15 000. Ytterligare urvalskriterier är dels att kommunerna är belägna utanför dagpendlingsavstånd till residensstad eller annan större stad, dels att det i kommunen pågår någon form av informationsteknologisk försöksverksamhet. Datainsamling sker genom intervjuer med olika befattningshavare samt genomgång av skriftligt material.

Göran Hoppe, Stockholms universitet

Dnr: 88/412 PL

50 000 kr

Den tidiga industrins arbetarrekrutering

Projektets syfte är att belysa frågan hur den tidiga svenska industrin rekryterade sin arbetskraft och vilken bakgrund de människor hade som därigenom kom att forma den nya arbetarklassen.

Mot en bakgrund av olika industrialiseringsteorier och dessas formuleringar kring arbetskraftens rekrytering kommer ett antal industrier i Östergötland och norra Småland att studeras ur ett longitudinellt stationsperspektiv. I en andra fas skall två kohorter ur den anställda kadern vid varje industri väljas ut — en i respektive industris första fas och en några decennier senare. De i kohorterna ingående personerna kommer sedan att studeras ur ett longitudinellt trajektorieperspektiv över hela livsbanan för att belysa ur vilka miljöer tidiga industriarbetare kom, vilken påverkan de varit utsatta för innan den första industriella anställningen och om en särskild typ av karriärmönster kan särskiljas från t ex jordbruksarbetare från samma period.

För att ge en så allsidig belysning av problemet som möjligt väljes företag ur flera branscher ut och dessutom med olika lokalisering — företag i flerindustrier ställes mot sådana som verkat isolerat på landsbygden, företag som enligt litteraturen kan förväntas ha haft protoindustriella föregångare mot sådana som ej antas ha haft det.

Sociologi

Henrik Tham, Institutet för social forskning
Stockholms universitet

Dnr: 88/144

270 000 kr

Välfärdsstaten och utvecklingen av avvikande beteende

I de utvecklade välfärdsstaterna består och i vissa fall t o m ökar ofärdssymtom som vålds- och egendomsbrott, alkohol- och narkotikamissbruk samt självmord. Enligt ett synsätt kan dessa fenomen minska genom den ökade jämlikhet och demokrati, som en utbyggnad av välfärdsstaten innebär. Enligt ett motsatt syn-

sätt, också vanligt i den allmänna debatten, får en fortsatt utveckling av välfärdsstaten snarast motsatt effekt. En politik som missgynnar familjen, ansvarstagandet och det egna initiativet befördrar normlöshet, mygel och apati och härigenom missbruk, brott och självmord.

Svaren på frågan om välfärdsstatens betydelse för utvecklingen av skadligt avvikande beteende skall sökas i en analys av de nordiska länderna sedan andra världskrigets slut. Dessa samhällen är tillräckligt lika för att tillåta jämförelse, och tillräckligt olika för att erbjuda viss variation i välfärdspolitiken. Som alternativa förklaringar till utvecklingen av avvikande beteende skall analyseras dels kontrollpolitikens utformning, dels samhällsstruktur och historisk-kulturella förhållanden.

Erland Jansson, Utrikespolitiska institutet

45 000 kr

Dnr: 88/166

Afghanistan i nordiska massmedier

Projektet ingår i ett internationellt samarbete initierat 1985 av ett antal nordiska forskare. Dess vidaste syfte är att främja forskning om afghansk kultur. Eftersom sådan inte längre kan bedrivas i samma former som förr, måste man finna nya former. Framför allt vill man i dagens läge koncentrera sig på dokumentation.

En del i detta arbete är tänkt att vara en skriftserie. Dess första del skall ägnas olika slag av dokumentation, information, nyhetsrapportering m m, som i dag finns från Afghanistan.

För detta ändamål avser man att gå igenom klipparkiv i Stockholm och Köpenhamn, att intervjua journalister och andra personer av intresse samt att besöka olika informationscentrer i Pakistan.

Lennart G Svensson, Göteborgs universitet

75 000 kr

Dnr: 88/167 PL

Byråkrati och professionalism vid politisk decentralisering. En sociologisk studie av professionellas yrkesroller i samband med kommunfelsreformer

I Göteborgs kommun fortsätter försöken med stadsdelsnämnder samtidigt som man beslutat om att hela kommunen ska vara indelad i mindre självstyrande enheter från början av 1990-talet. Det omfattar i en första etapp grundskolan, socialt arbete och kultur. Reformen avses bland annat förändra relationerna mellan den anställda administrativa och professionella personalen på ena sidan och förtroendevalda samt allmänheten på andra sidan. Man eftersträvar en integrerad ledning och en helhetssyn.

Syftet med det här projektet är att studera de erfarenheter som den professionella personalen gör i samband med integrerad ledning och arbete i mindre stadsdelar. Undersökningen gäller:

- hur närmare relationer till beslutsfattare, till andra yrkesgrupper och till allmänheten påverkar professionellas relativt självständiga arbete,

- hur professionella föreningar sina byråkratiska, rättsutövande uppgifter med sina vetenskapliga, professionella,
- hur de löser kompetenskonflikter och frågor om kompetensutveckling.

I ett större teoretiskt sammanhang hör projektet ihop med hur en avbyråkratisering och en avprofessionalisering kan te sig under en politisk decentralisering. Är det möjligt att behålla rättssäkerhet och vetenskaplig eller professionell kompetens i samband med decentraliseringen?

På det sättet har projektet betydelse för en vidare kunskapsutveckling om professionalism och medborgarmakt. En mera omedelbar betydelse har det i att samla, analysera och förmedla erfarenheter från försöksverksamheten till den egentliga implementeringen av den nya politiska ordningen. Insamlingen ska ske främst med intervjuer under 1988/89. Rapportering och återföring sker under år 1990, då projektet avslutas.

Helena Flam, Lunds universitet

50 000 kr

Dnr: 88/255 PL

The Introduction of New Telecommunications Networks and Services in Sweden

Telekommunikationsindustrin har utvecklats till en strategisk ekonomisk sektor i ett flertal västeuropeiska länder. Den ses som en viktig förutsättning för både den nationella konkurrensstyrkan och för sysselsättningsmönstret. Denna sektors utveckling har även väckt en debatt om anonymitet och gränser för social kontroll. Denna industri reser också teoretiskt intressanta frågor om hur komplexa tekniska innovationer utvecklas och sprids.

Detta projekt ämnar analysera videotex-industri i Frankrike, England, Västtyskland, och Sverige på ett komparativt sätt. En undersökning av det samspel mellan ekonomiska och politiska krafter som reducerat ett brett urval av tekniska möjligheter till en specifik utvecklingsbana avses att göras.

I Sverige kommer koncentrationen att läggas på de viktiga beslutsfattande aktörerna och intressegrupperna samt samla och systematisera information om svenska producenter, distributörer och konsumenter. Av speciellt intresse är att undersöka vilka som är de aktörer som drivit utvecklingen på området. "Late-comer" hypotesen kommer att testas enligt vilken svensk videotex bör ha; 1) undvikit fördröjningar i sin utveckling pga kunskapen om misstag som begåtts i andra länder och tack vare betydligt statligt stöd och 2) mer sofistikerad teknologi än de länder som tidigare satsat på videotex.

Andra forskargrupper ska studera videotex-industri i sina respektive länder. Jämförande forskning ska ske genom samarbete med Max Planck Institutet i Köln.

Rune Åberg, Umeå universitet

600 000 kr

Dnr: 88/344

Social förändring i Sverige — "Katrineholmsprojektet"

Projektets syfte är att beskriva den sociala förändringen i Sverige genom;

- en replikation av studien "Människan i industrisamhället", som genomfördes 1949–50. I denna studie beskrivs bl a förändringar i aktivitetsmönster av oli-

ka slag, social förändring på orten, arbetsplatsen, etc, klassmedvetande, arbetsförhållanden, kulturmönster, värderingar i vissa samhällsfrågor m m bland anställda i tre företag i Katrineholm.

- en liknande, fast mindre omfattande, datainsamling bland dem som arbetar inom tjänstesektorn i Katrineholm.
- livshistorieanalys baserad på livshistoriedata från de företagsanställda.
- analys av förändringar i maktelitens struktur och rekryteringsmönster.
- beskrivning av ortens ideologiska och kulturella klimat 1950 och idag.
- beskrivning av förändringar i föräldrarnas och skolans engagemang i uppfostran av barn.

**Peter Hedström, Institutet för social forskning
Stockholms universitet**

300 000 kr

Dnr: 88/393

Inkomstutveckling och organisationsstruktur: En sociologisk analys

Under det senaste årtiondet har den sociologiska stratifieringsforskningen i hög utsträckning studerat hur individers löneutveckling påverkas av olika omgivningsfaktorer såsom företagsstorlek, organisationsförhållanden och industristruktur. Detta projekt är en teoretisk och empirisk studie av organisationsförhållandenas inflytande på individers löneutveckling. En formell teoretisk modell kommer att utvecklas som indikerar hur organisationernas formella struktur påverkar individers löneutveckling. Prediktionerna, som kan härledas från den teoretiska modellen, kommer därefter att empiriskt testas med data från SAF-LO-TCOs lönestatistik. Separata löneekvationer kommer att estimeras inom vart och ett av de ca 6 000 arbetsställen som ingår i databasen. Variationerna i regressionskoefficienterna från dessa inom-organisationsanalyser kommer därefter att relateras till variationen i organisationsförhållandena. Med detta tvåstegsförfarande — dvs att först estimeras ett stort antal regressionsfunktioner inom respektive arbetsställe och att därefter i ett andra steg analysera variationen i koefficienterna från det första steget — utnyttjas information i databasen till fullo och man erhåller en detaljerad empirisk test av den teoretiska modellen.

Statskunskap

Michele Micheletti, Stockholms universitet

100 000 kr

Dnr: 88/18 PL

De svenska intresseorganisationerna

Projektet "De svenska intresseorganisationerna" syftar till att förnya kunskapen om den roll som intresseorganisationer och folkrörelser spelar i Sverige. Två viktiga arbeten inom statsvetenskap har behandlat det svenska organisationsväsendet på ett övergripande sätt. De är: Gunnar Heckscher, *Staten och organisationerna* och Nils Elvander, *Intresseorganisationerna i dagens Sverige*. Dessa två verk är projektets förebild. Det finns dessutom ett flertal monografier som be-

handlar enstaka organisationer och/eller frågor. Mycket har hänt hos organisationerna sedan de flesta av dessa böcker skrevs. Medlemsdemokrati och samhällsansvar är två frågor som för närvarande diskuteras både offentligt och inom organisationerna. Frågorna diskuteras på ett annorlunda sätt än tidigare. Diskussionerna kommer sannolikt att leda till omvärderingar av samhället och organisationerna själva. Avsikten med projektet är, för det första, att undersöka dagens organisationer utifrån nyare teoretiska perspektiv. De teoretiska diskussionerna om korporatism och om det kollektiva handlandets logik bedöms vara de mest fruktbara. Dessa båda teorier behandlar klassiska organisationsproblem som samhällsansvar, medlemsdemokrati, medlemssolidaritet från andra, nyare perspektiv. Projektet avser, för det andra, att vidareutveckla ett teoretiskt perspektiv som är särskilt ägnat att belysa svenska förhållanden. Detta perspektiv har fått namnet "otydlig intresseartikulering" och syftar till att analysera problem kring samhällsansvar, medlemsdemokrati och medlemssolidaritet i stora, omfattande, heterogena och konfliktfyllda organisationer som ingår i ett korporativt system.

Henrik Hermerén, Lunds universitet

310 000 kr

Dnr: 88/121

Användning av feed-back i politiska reformuleringsprocesser — en studie av beslutsfattande i olika politiska och administrativa miljöer

I centrum för projektet står användningen av feed-back som en grund för uppföljning, återstyrning inom ett policy-område. I denna reformuleringsprocess medverkar både politiska och administrativa organ på olika sätt. Som en central och övergripande fråga kan anges vilka kriterier som finns vid beslutsfattandet i politiska och administrativa miljöer när det gäller förslag eller beslut om politisk reformulering. En annan fråga gäller hur återföring av erfarenheter länkas samman mellan de politiska och administrativa organ som verkar inom ett policy-område. En tredje fråga är om det har skett förändringar i roller och funktioner i den politiska reformuleringsprocessen sett i ett längre tidsperspektiv.

I statsvetenskaplig forskning kring politiska beslutsprocesser kan tyngdpunkten sägas ha varit på olika stadier av processen såsom initiering, beredning, beslut, implementering och evaluering. I detta projekt är emellertid inriktningen att analysera hur olika sorters feed-back användes i ett långsiktigt perspektiv inom ett policy-område, vilket kan förväntas ge både viktiga statsvetenskapliga bidrag och även tillföra ny kunskap på ett centralt politiskt område.

Genomförandet av projektet skall ske genom en analys av politiska och administrativa organs beslutsfattande med inriktning på politisk reformulering inom policy-områdena den obligatoriska skolan och högskolan under perioden 1974–88.

Gunnar Sjöstedt, Utrikespolitiska institutet

180 000 kr

Dnr: 88/198

Det multilaterala samarbetets omvandling: hot eller möjlighet?

För ett litet utrikeshandelsberoende land som Sverige kan omvandlingar i det internationella ekonomisk-politiska systemet få betydande konsekvenser. Forskningsprogrammets övergripande syfte är att studera effekterna av betydande

förändringar dels för systemet som helhet, dels för Sverige. Programmet genomförs i form av två parallella projekt. Det första projektet analyserar förändringar i en internationell regim på det ekonomisk-politiska området. Huvudfrågan är om den globala handelsregimen, främst manifesterad i GATT, kommer att genomgå väsentliga kvalitativa förändringar i samband med den pågående Uruguayrundan, och vilka uttryck de i så fall tar sig. Flera för Sverige policy-relevanta frågor ställs. Förstärks eller försvagas regelsystemet? Kommer GATT att tillägna sig nya funktioner eller avveckla gamla? Hur ska de allt viktigare kopplingarna mellan handels-, valuta- och finansområdet bemästras? Det andra projektet syftar till att utveckla teoribildningen beträffande småstaters roll i det internationella politisk-ekonomiska systemet. Skillnaderna mellan synsätten på småstater dels som mer beroende av sin omgivning än större stater, dels som fripassagerare på större staters politik klargörs. Eftersom 'beroendensansatsen' dominerar litteraturen läggs tonvikt vid 'fripassageransatsen'. Småstatsproblematiken tas därvid upp ur en delvis ny synvinkel. Är småstater systemets fripassagerare? Om ja, hur utnyttjas möjligheten av ett litet land som Sverige? Skiljer sig möjligheten mellan olika sakområden och hur påverkas den av förändringar i systemets maktstruktur?

Gunnel Gustafsson, Umeå universitet

310 000 kr

Dnr: 88/346

Politiska grundvärderingar i demokratiska välfärdsstater

Begreppet politisk kultur används för att beteckna grundläggande förhållnings-sätt till politik; värderingar, attityder och beteenden vilka avser formerna för politiskt beslutsfattande liksom politikens materiella innehåll. Vid slutet av 1950- och början av 1960-talet genomförde Almond och Verba en jämförande studie av den politiska kulturen i fem demokratier (Almond, G A och Verba, S (1963) *The Civic Culture*. New Jersey: Princeton University Press). Om utgångspunkten tas i den klassifikation av politiska system som där görs faller Sverige (som inte ingick i undersökningen) liksom flertalet moderna demokratiska välfärdsstater i kategorin "participatoriska kulturer".

Huvudsyftet med föreliggande projekt är, att beskriva och analysera svensk politisk kultur på ett sådant sätt att särdragen inom huvudkategorin *Participatoriska Demokratier framgår och därvidlag lämna ett bidrag till belysningen av det demokratiska statsskickets problem i moderna välfärdssamhällen*. Ett andra syfte är, att analysera och klassificera de förändringar som — under den efterindustriella perioden dvs från omkring 1970 — ägt rum i svensk politisk kultur. Huvudhypotesen är, att kulturen i vissa avseenden blivit mera lik andra europeiska länders. Hypotesen grundas bl a på empiriska data från den tidigare genomförda studien av reaktioner på Palme-mordet. Den visade tex att svensk politisk kultur är betydligt mera affektiv än vad vi på basis av tidigare undersökningar trott oss kunna konstatera.

I samtliga empiriska moment kombineras enkät- och intervjudata. Uppföljningen av Palme-studien planeras genomföras i Umeå, Södertälje och Luleå och omfatta en enkät tillställd cirka 1 300 barn i klass 5, 7 och 9, cirka 850 föräldrar i Södertälje och Luleå samt cirka 1 000 vuxna medborgare i Umeå. Fem flickor och fem pojkar i varje årskurs på var och en av orterna väljs slumpmässigt ut för

intervju. Totalt genomförs 90 intervjuer med barn och ungefär lika många med vuxna.

Huvudundersökningen av svensk politisk kultur baseras på enkäter till sammanlagt ungefär 1 000 personer födda åren 1932–1972. Ett mindre urval av dessa (cirka 150 personer) liksom vissa företrädare för Greenpeace (maximalt 75 personer) och Miljöpartiet (maximalt 75 personer) intervjuas.

År 1993 genomförs vissa mer begränsade medborgar- och elitstudier i England och Västtyskland.

Walter Carlsnaes, Uppsala universitet

50 000 kr

Dnr: 88/361 PL

The Logic of European Neutrality: A Comparative and Institutional Analysis

Den förnyade diskussionen om Sveriges framtida förhållande till EG utgör bakgrunden till denna analys av de fem neutrala europeiska staternas utrikespolitik. Två frågor står i centrum: *Varför fungerar faktiskt den neutrala utrikespolitiken?* Och: *Kommer den också att kunna fungera tillfredsställande i framtiden?* Både ett komparativt och ett institutionellt angreppssätt kommer att begagnas, det för att kunna utröna implikationerna för EG-frågan av de likheter och olikheter som präglar de neutrala staternas utrikespolitik, det senare för att bedöma bl a Sveriges framtida förmåga att behålla neutraliteten som en framgångsrik politik även i 1990-talets snabbt föränderliga värld. Utöver dessa centrala empiriska frågeställningar kommer undersökningen också att innehålla en serie teoretiska analyser — tex om statens institutionella karaktär, struktur-aktör problematiken och organisatoriskt 'tänkande' — som anknyter till de statsvetenskapliga utgångspunkterna för ett studium av detta slag.

Pedagogik

Berit Asklings, Universitetet i Linköping

50 000 kr

Dnr: 88/30 PL

Kvinnoriken och långtidseffekter av utbildning

I projektet skall fyra grupper av kvinnor studeras. De har gemensamt att de är födda den 5, 15 eller 25 i någon månad under 1948, och därför ingår i det sk individualstatistikprojektet, samt att de valt en postgymnasial yrkesutbildning (numera högskoleutbildning) och därför ingår i de sk LING-projekten. De har också gemensamt att de valt typiska kvinnoutbildningar: förskolläraryrkesutbildning, sjuksköterskeutbildning, lågstadie- och mellanstadieutbildning.

Syftet är att studera och särskilja initialegenskaper, effekter av utbildningssystemet samt erfarenheter i sociala och yrkesmässiga sammanhang efter avslutad formell utbildning hos dessa fyra grupper. LING-materialet skall utnyttjas för att analysera eventuella likheter och skillnader mellan de fyra grupperna med

avseende på effekter av utbildning, men materialet förväntas också ge utgångspunkter för kompletterande studier av kvalitativ karaktär.

Projektet skall arbeta med två perspektiv: Utifrån det individ-perspektiv, som LING-projekten arbetar med är bakgrunds- och utbildningsvariabler bestämmande för individens livskarriär. Utifrån ett utbildnings- och yrkesperspektiv kan de studerande, som kommer till en utbildning, betraktas som en betydelsefull "ramfaktor" för utbildningen och även för yrkesverksamheten. Individualstatistikmaterialet och LING-materialet ger en unik möjlighet att följa fyra grupper av yrkesutbildade bakåt i tiden ända till 13-års-åldern, då de gick i årskurs 6 — året före den första större formella differentieringen i utbildningssystemet — och även framåt några år efter avslutad yrkesutbildning.

Psykologi

Claes von Hofsten, Umeå universitetet

250 000 kr

Dnr: 88/27

Sensomotorikens tidiga ontogenes: perinatale studier

Kunskapen om nyfödda barns perception och motorik är idag mycket bristfällig. Vi vet att den traditionella synen på nyfödda barn grovt underskattade komplexiteten hos dessa basfunktioner. Den nyfödde är inte i avsaknad av en meningsfull perception och dess motorik är inte ett blint utlösande av enkla reflexer. Detta har bland annat visats av projektledaren i ett tidigare projekt genom studier av visuellt styrda, målinriktade rörelser hos nyfödda. Vilka de egentliga resurserna och begränsningarna är har vi idag emellertid små möjligheter att uttala oss om. För detta krävs en betydande forskningsinsats. Det primära syftet med föreliggande projekt är att bidra med sådana insatser. Vi behöver kunskap om den nyföddes basfunktioner för att bättre uppskatta, förstå och behandla dessa barn, men vi behöver den också för tidig-diagnostiken av neurologiska utvecklingsstörningar. En annan grupp barn, som vi vet ännu mindre om, är de prematurt födda. Deras problem har kommit alltmer i fokus i och med att allt mindre barn räddas till livet. Tills helt nyligen överlevde sällan barn med en födelsevikt under ett kilo. Nu är överlevnadsgränsen betydligt lägre. Det är viktigt att förstå dessa barns resurser och begränsningar för att kunna ge dem en rimlig behandling och för att kunna uppskatta och optimera deras utvecklingsmöjligheter. Syftet med föreliggande projekt är att också bidra med kunskaper om det för tidigt födda barnets sensomotorik.

Per Södersten, Karolinska institutet

250 000 kr

Dnr: 88/59

Hunger och mättnad

Normalt ätbeteende kommer att studeras på människa och relateras till plasmakoncentrationerna av kolecystokinin (CCK-8), en fysiologisk mättnadspeptid. Modellstudier av mättnadens neurobiologiska kontrollmekanismer kommer att göras parallellt på råttor. Mot bakgrund av en beskrivning av det normala beteendet och dess CCK-8-beroende kommer beteendet att studeras i psykopatolo-

giska tillstånd. Beskrivningar av normalt ätbeteende hos människa är f n knappa och har ej relaterats till kända fysiologiska mättnadsmekanismer. Förankringar i teoretiska djurmodeller förekommer inte. Projektets deskriptiva studier kommer att genomföras i konventionell laboratoriemiljö. Studier av patienter likaså.

Bo Molander, Umeå universitetet

200 000 kr

Dnr: 88/64

Studier av precisionsmotorik: Arousal, automatisering och kognition

I projektet studeras relationerna mellan kognitiva och emotionella faktorer vid komplex motorisk aktivitet. Dessa relationer studeras dels vid motorisk prestation under stress, dels vid automatisering och inläring av motoriskt beteende. Studiet av hur de kognitiva, emotionella och motoriska komponenterna är integrerade i en naturlig situation underlättas av att den valda motoriska aktiviteten utgörs av en precisionsidrottsaktivitet (bangolf). En av de många andra forskningsmässiga fördelar, som denna motoriska uppgift har, är att det finns tillgång till försökspersoner som varierar i skicklighet i olika åldrar. I flera av projektets delstudier jämförs yngre (20–30 år) och äldre (50–60 år) spelares kognitiva och motoriska prestation under såväl tränings- som tävlingsförhållanden och där spelarnas skicklighetgrad varieras. En viktig uppgift i projektet är att studera varför äldre spelare, oberoende av skicklighetsnivå, försämrar sin motoriska prestation när stressnivån är hög medan yngre spelare presterar ungefär lika bra vid både låga och höga nivåer. I projektet ingår också olika typer av interventionsstudier inriktade på att förbättra de äldres förmåga att handskas med förhöjd arousal. De studier som behandlar automatisering av motoriskt beteende är inriktade mot frågeställningar som har med relationen mellan sk automatiserat och kontrollerat processande att göra. Även i dessa studier är en tillgång till försökspersoner med varierande skicklighet (från noviser till elitspelare) av avgörande betydelse. Samtliga studier har en experimentell uppläggning och de frågeställningar som behandlas är av grundläggande natur. Emellertid bidrar projektet också med kunskap som är av värde i olika tillämpningssammanhang, t ex inom idrotten och inom arbetslivet.

Bo Anderson, USA resp

Akademiska sjukhuset, Uppsala

600 000 kr

Dnr: 88/78

Organizations, social networks and professionalization in home care and home health care delivery in Sweden

Sjukvård och åldringvård skall framledes i så hög utsträckning som möjligt bedrivas i hemmet. Konsekvenserna av denna ideologi är ännu så länge så gott som teoretiskt utforskade.

Projektets syfte är att utveckla en begreppsapparat med rötter i tre teorikomplex: nätverksteori, organisationsteori och professionaliseringsteori, för att undersöka utvecklingen inom samhällets hemtjänst- och hemsjukvårdsorganisation. För detta ändamål har vi utvecklat en modell som integrerar element från dessa tre teoriområden. Modellen består av två huvudkomponenter: det *horisontella nätverket*; familjemedlemmar, släktingar, vänner, arbetskamrater och

grannar till den person som vårdas i hemmet, samt det vertikala nätverket; personal i hemtjänst och hemsjukvård. Fokuseringen ligger på samspelet mellan det horisontella och de vertikala nätverken.

Vi föreslår en longitudinell studie med både kvalitativa och kvantitativa inslag. Tre frågeställningar är av särskilt intresse: 1) Vilka förutsättningar finns för att det horisontella nätverket skall fungera mer eller mindre väl? 2) Hur sker påverkan från de vertikala nätverken till det horisontella? 3) Hur påverkar motsättningar och spänningar mellan personal och anhöriga, samt arbetsuppgifterna som sådana, den professionella självuppfattningen, yrkesetiken och professionaliseringsträvanden bland de anställda?

Undersökningen, som görs i tre kommuner, består av en ettårig kvalitativ fas och en treårig studie av longitudinell karaktär. Under den kvalitativa fasen kommer distriktssköterskor och hemtjänstassistenter att vara viktiga samarbetspartners, i senare faser personal från vårdhögskolor.

Lars-Göran Nilsson, Umeå universitet

Dnr: 88/82

250 000 kr

Åldrande, minne och demens: En prospektiv undersökning

En epidemiologisk studie om åldrande, minne och demens beskrivs. Tidigare studier inom dessa områden har framförallt varit tvärsnittsstudier. Denna studie kommer att separera och utvärdera de tre mest kritiska faktorerna inom åldrandeforskningen: Ålder, kohort och tid. Med föreliggande prospektiva uppläggning ges möjlighet att göra unika jämförelser av minne före och efter det att patienter (t ex demens, "stroke", encephalit, Parkinsons sjukdom) råkat ut för hjärnskada. Sådana data saknas i den internationella forskningslitteraturen. Demenssjukdomar utgör ett allt större problem, framför allt genom ökningen av populationen över 80 år där prevalensen demenstillstånd är högst. Vi vet idag inget om prevalens och incidens in yngre åldrar (<65 år). Dessutom behövs kunskaper om andelen dementa i olika åldersgrupper utanför institutionerna, eftersom merparten av tidigare studier rört institutionsbundna. Undersökningen är upplagd kring en omfattande design där datainsamling huvudsakligen görs under åren 1988/89, 1993/94 och 1998/99. Databearbetning och rapportering avslutar varje 5-årsperiod. Vid första mättillfället testas 1 400 försökspersoner i åldrarna 35–85 år, vid andra och tredje mättillfället testas 4 400 försökspersoner i åldrarna 35–90 år respektive 35–95 år. De kognitiva test som används är: Återgivning av prosa, fri och stödd återgivning av ord, igenkänning av ansikten, semantisk minnesuppgift och uppmärksamhetstest. Vidare insamlas vid varje mättillfälle en stor mängd sociala och biologiska data. Patienter som uppvisar kognitiva patologier får genomgå en andra fas där noggrann diagnos görs. I en tredje fas inkluderas även kognitiv träning av dementa.

Sigrid B Gustafson, Stockholms universitet

Dnr: 88/151

50 000 kr

Female Educational and Vocational Development

The purpose of the proposed research is to map the processes through which females form their relationship to the worlds of education and adult working life. Rather than following the traditional approach of describing sex differences, the focus is on those individual differences among women (e.g., in family environments, abilities, achievements, values, interests, self-perceptions, goals, and interpersonal relations), the interactional pattern of which will differentiate certain paths of educational and vocational development. The theoretical framework is based on the perspective of interactional psychology and employs a person rather than a variable-oriented approach to the study of individual differences. The data are longitudinal, comprising 550 girls from both rural and urban backgrounds, who were living in a Swedish community at age ten. Data collection began in 1965 and continued until 1981–1982. Preliminary results are presented to demonstrate the strategy and its implications for psychological theory as well as for the larger society's concern with fostering the achievement potential of its youth.

Sverker Runeson, Uppsala universitet

Dnr: 88/206

180 000 kr

Perceptuell skicklighet

Projektet avser att studera perceptuell skicklighet och dess förvärvande. Vad som avses är icke-intellektuella (icke-formella) funktioner. Förmågan att utveckla speciell perceptuell skicklighet utgör en förutsättning för yrkesmässig kompetens inom stora delar av arbetslivet. Existerande förklaringar är dock svaga och underskattar det sofistikerade i de perceptuella funktionerna genom att, förenklat uttryckt, behandla dem som marginella former av problemlösning. Bättre vetenskaplig kunskap vore ägnad att öka respekten för mänsklig skicklighet samt bli ett bättre underlag för att hantera relationen människa-maskin vid organisation av arbetsuppgifter.

I grunden förändrade teoretiska förutsättningar föreligger i form av nya insikter om de fysiska förutsättningarna för perception och om arten av de funktioner genom vilka levande varelser kan utnyttja dessa. Perceptuellt skicklighetsförvärvande kan ges en central plats i forskningen på området. Projektet avser att ta tillvara denna möjlighet genom att vidareutveckla en preliminär modell för hur skicklighet förvärvas och att utifrån denna etablera och använda ett paradigm för experimentella studier av skicklighetsförvärvande. Därvid utnyttjas resultat och viss utrustning från ett tidigare projekt.

Mekaniskt korrekta händelser, med naturlig komplexitet, simuleras på bildskärm och försökspersonerna ges uppgiften att urskilja dynamiska ("osynliga") egenskaper hos föremålen, t ex vikt. Genom fördelningen av rätt och fel svar över olika initialbetingelser kan följas vilken information som utnyttjas och hur denna blir mer avancerad.

Arne Öhman, Uppsala universitet

Dnr: 88/229

150 000 kr*Individuell emotionell reaktivitet, kardiovaskulär aktivering och kardiovaskulär sjukdom*

Sympato-adrenal reaktivitet kan ses som en möjlig teoretisk knutpunkt ("final common path") som förmedlar samband mellan psykosociala och biologiska orsaksfaktorer å den ena sidan och olika manifestationer av kardiovaskulär sjukdom, å den andra. "Stressande" miljöförhållanden, som medför risk för kardiovaskulär sjukdom, kan ofta knytas till förhöjd sympatoadrenal aktivitet. Sådan aktivitet kan i sin tur knytas till relevanta sjukdomsändpunkter som t ex koronar atheroskleros. Högriskpersoner, t ex på grund av högt blodtryck, hyperkolesterolemi, eller typ A beteende, visar ofta förhöjd sympatoadrenal reaktivitet till laboratorieinducerad stress, och denna effekt förstärks akut av cigarettrökning. En viktig orsak till den bristande konsistens som dessa resultat uppvisar kan vara svårigheter att övertygande inducera emotionella processer i laboratoriesammanhang. Syftet med detta projekt är att pröva ett nytt angreppssätt på detta problem genom att individualisera emotionsinduktionen. I kontrast till tidigare forskning, som använt standardstressorer av typ mental aritmetik, avser vi att med hjälp av systematiska beteendeanalyser avgränsa situationer som en viss individ finner stressframkallande eller emotionellt provocerande. Genom sådana individuella beteendeanalyser fås information om situationer som är associerade med starka emotioner för olika personer, och eventuella gemensamma mönster kan fastställa t ex för vissa diagnostiska grupper. Relevanta situationer kan sedan introduceras i laboratoriestudier med hjälp av föreställningstekniker. Forskning dokumenterar att sådana tekniker uppväcker kardiovaskulära reaktioner, som visar stora likheter med reaktioner till verkliga situationer. I laboratoriet mätes kardiovaskulära parametrar (hjärtfrekvens, blodtryck, blodflöde, slagvolym) så att eventuella situations- eller individberoende mönster i reaktiviteten kan observeras. Vidare planeras studier av "tyst ischemi" där speciella populationer genomgår föreställningsproceduren under radionuklid-kardiografisk mätning. Projektet kan bidra med potentiellt kritisk kunskap om centrala faktorer för förståelsen av hur psykosociala och biologiska faktorer tillsammans determinerar kardiovaskulär hjärtsjukdom.

Lars Bäckman, Sabbatsbergs sjukhus

Dnr: 88/327

200 000 kr*En differentierad analys av minnesfunktioner i normalt och patologiskt åldrande*

Projektet innefattar minnespsykologiska studier på normalt åldrade personer och patienter med Alzheimers sjukdom. Studierna syftar till att lokalisera orsakerna till de försämringar i minnesfunktionerna som kan ses i det friska åldrandet och än mer accentuerat vid demenssjukdom, samt att undersöka äldre människors möjligheter att kompensera för dessa försämringar. Genomgående för studierna på de normalt åldrade är att fyra försökspersonsgrupper används: 18-30 år, 65-73 år och +81 år. Denna differentiering är motiverad utifrån forskningsläget inom området åldrande och minne. Då de empiriska lagbundenheter som dokumenterats är baserade på jämförelser mellan endast en grupp unga

och en grupp gamla (vanligtvis i 65-års-åldern) är det nödvändigt att studera flera kohorter friska äldre för att få mer precisa kunskaper om hur minnesfunktionerna förändras i åldrandet. Detta är särskilt påkallat då andelen "gamla gamla" ökar dramatiskt i samhället för närvarande.

När det gäller studierna av de patologiskt åldrade jämförs genomgående tre grupper Alzheimerpatienter (milt, måttligt och svårt dementa) och en kontrollgrupp friska äldre. I traditionell kognitiv demensforskning används vanligtvis endast mildt dementa patienter och våra kunskaper om hur minnesfunktionerna förändras i demensutvecklingen är starkt begränsade. Dessutom finns få studier där de dementa matchats med kontrollerna med avseende på basnivåprestation i en kontrolluppgift, vilket försvårar tolkningen av existerande data om förmågan till minneskompensation vid demens. I de studier vi planerat kommer en sådan matchning att ske, med hjälp av manipulation av minneslistornas längd.

Två kriterier har styrt valet av minnesuppgifter. För det första används uppgifter där resultaten i tidigare forskning visat sig vara reliabla, för att få en bra grund att stå på när det gäller att undersöka resultatens generalitet och uppgifter som ligger vid forskningsfronten inom dagens kognitiva gerontologi. För det andra har vi strävat efter en optimal kombination mellan traditionella och teoretiskt väl förankrade uppgifter och uppgifter som är representativa för de minneskrav den naturliga miljön ställer.

Sammanfattningsvis är huvudsyftet med projektet att ge mer precisa kunskaper om vad som händer med våra minnesfunktioner när vi åldras än vad den existerande litteraturen erbjuder.

Gudmund Smith, Lunds universitet

Dnr: 88/354

200 000 kr*Människor inför sjukdom, åldrande och död*

Idén till detta projekt har bl a vuxit fram ur arbetet med äldre människor där självbild och kreativitet varit centrala temata. Redan från början verkade det självklart att en intervju inte skulle räcka som kunskapskälla om den inte kombinerades med mer penetranta metoder.

Projekttemat kan naturligtvis behandlas utifrån många olika aspekter. Tonvikten lägges här på individens självbild med dess inslag av självbedrägeri, på tolerans mot ångest och annat obehag, på försvarsstrategier samt kreativitet, dvs den grundläggande livshållningen.

Under många år har arbete pågått med att utveckla metoder för att belysa just dessa områden. Metoderna har en väl dokumenterad tillförlitlighet och känslighet. Preliminära resultat visar bl a att kreativiteten har en nyckelfunktion när det gäller inställningen till åldrande, sjukdom och död. Med avtagande kreativitet blir andra faktorer mer differentierande, t ex typ av försvar mot självinsikt. Intervjuformuläret kommer att bygga bl a på erfarenheter från en intereuropisk enkät och från egna pågående förstudier.

Projektet kommer till en början att arbeta med äldregrupper men senare också testa yngre grupper med varierande typer av hälsoproblem, inkluderande sådana med misstänkt psykisk pålagring, samt dessutom normala referensgrupper.

Ingvar Lundberg, Umeå universitet**300 000 kr**

Dnr: 88/358

"Läsutveckling i Kronoberg". Forskning över nya metoder, instrument och hjälpmedel för remediation och diagnos av elever med läs- och skrivsvårigheter

I en bred undersökning av hela årskurs 3 i Kronobergs län studeras de elever som handikappas av läs- och skrivsvårigheter och följs sedan i tre år.

Syfte: Att på grundval av de senaste årens betydande framsteg på flera områden inom dyslexiforskningen (neurologi, psykolingvistik, neuropsykologi och pedagogik) utveckla och utvärdera vetenskapligt välgrundade, praktiskt användbara metoder, instrument och hjälpmedel för effektivare diagnos och remediation av läs- och skrivhandikappade.

Bakgrund: Trots normal begåvning får åtskilliga barn överraskande stora svårigheter att lära sig läsa och skriva. Detta svåra handikapp beräknas att allvarligt drabba ca 6% av en årskull och utgör sålunda ett mycket stort samhällsproblem. Det är därför ytterst angeläget att utveckla nya hjälpmedel och effektivare remediationsmetoder för dessa barn.

Genomförande: Elever med läs- och skrivsvårigheter i årskurs 3 (uppskattningsvis 120–140 st) samt kontrollgrupper studeras med en serie tester på läsförmåga, allmänna kognitiva funktioner, lingvistiska färdigheter, visuell psyko- och auditiv informationsbearbetning, samsyn samt hemisfärisk lateralisering. Flertalet tester är nyutvecklade och preliminärt prövade i en "Förstudie". De ligger till grund för nya individualiserade remediationsstrategier, bl a auditivt understödda datorbaserade lästräsningsprogram och olika "bok-ljudband-metoder". Projektet genomförs i samarbete mellan Högskolan i Växjö, Länsskolnämnden i Kronobergs län och den svenska delen av den internationella Academia Rodinensis pro Remediatione.

Förstudie: En förstudie på 20 lässvaga elever jämte kontroller har redan gjorts.

Betydelse: Då dyslexi utgör ett mycket allvarligt samhällsproblem är det ytterst angeläget att finna nya vägar och effektivare hjälpmetoder för dessa barn. Projektet väntas få stor betydelse även för utbildningen av lärare–speciallärare och skolpsykologer.

Juridik**Anders Agell, Uppsala universitet****180 000 kr**

Dnr: 88/128

Tredjemansskador

Forskningsprojektet syftar till att utreda förutsättningarna för skadestånd till olika tredje män som indirekt lider förmögenhetsförlust vid annans person- respektive sakskada. Huvudregeln i svensk rätt är att dessa tredje män inte har rätt till ersättning. Dock ges undantagsvis ersättning i ett antal disparata situationer. Rättsområdet är hittills mycket lite utrett och kännetecknas av stor osäkerhet vilket lett till en formell och restriktiv rättstillämpning där ersättningsanspråk som kan te sig berättigade avslås.

De tekniska, sociala och ekonomiska förändringarna i samhället har medfört att en allt vidare krets av tredje män kan bli skadelidande. Dessa samhällsrealiteters

betydelse för rättsutvecklingen blir föremål för undersökning. Efter en analys av den skadeståndsrättsliga teori- och begreppsbyggnaden samt ändamålssynpunkter av relevans för denna fråga kommer en systematisering av de konkreta typsituationerna att utföras. En enhetlig systematik och begreppsbyggnad är av betydelse för att framtida skadesituationer ska kunna ges motiverade lösningar. Forskningen är inriktad på att ge ett praktiskt användbart material för svensk rätts vidkommande. Studier av övrig nordisk rätt samt tysk, engelsk och amerikansk rätt avser att vidga vyerna och ge erfarenhetsmaterial av betydelse för Sverige.

Nils Mattsson, Uppsala universitet**190 000 kr**

Dnr: 88/410

Om förlustutjämning i rörelse

Frågan om utjämning av resultatet mellan olika beskattningsår samt den därtill anknutna frågan om avdrag för förluster vid sådan utjämning är en central fråga inom såväl svensk som utländsk skatterätt. De vetenskapliga studier av problemet som föreligger i svensk rätt får anses vara föråldrade.

Syftet med projektet är därför att på ett principiellt plan kartlägga och analysera institutet förlustutjämning såvitt avser svensk företagsbeskattning. Genom studien skall undersökas hur utjämning av förluster mellan olika beskattningsår — såväl genom sk förlustavdrag som genom allmän resultatreglering — kan ske. Studien avser att om möjligt besvara frågan hur en effektiv och rättvis metod för utjämning av förluster bör vara beskaffad.

Phebe Fjellström, Umeå universitet

Dnr: 87/281

Natur- och kulturdynamik i fjällnära miljö, studerad i Tärnaregionen inför "Kvalitetsbaserad turistsatsning"

Ändamålet med forskningsprojektet är att i anknytning till Tärnafjällsparkplaneringen lämna grundforskningsbidrag till en djupare förståelse av den natur- och kulturutveckling, som har ägt rum och fortfarande äger rum i ett fjällområde av Tärnas typ och som är möjlig att inom ramen för fjällparkplanen överföras såväl till Tärnaborna själva som till de turister, som kommer till området. De fyra delprojekten omfattar analyser av landskapets uppkomst och utveckling, dels vad gäller den geologiska förändringsprocessen och dels skogens förändringar med hänsyn till klimatmarginaliteten. Särskild uppmärksamhet skall ägnas granens utbredningsdynamik i detta fjällnära område i sen historisk tid. Vidare ingår ett intensivstudium av förhållandet ekologi och kulturprocess i denna den senast bebyggda socken i vårt land. Acceptansen av innovationer kan studeras på individnivå. Slutligen kommer ett studium att ske av markanvändningen mot bakgrund av förändringar inom den lokala arbetsmarknaden, turisternas aktivitetsmönster och fjällpark-planens tänkta och verkliga effekter.

Avsikten med detta tvärvetenskapliga grundforskningsprojekt är således att inrikta forskningen på resultatens direkta applicerbarhet i ett turistiskt planerings-sammanhang.

650 000 kr**Christina Florin, Umeå universitet**

Dnr: 88/15

"Där de härliga lagrarna gro . . ."

Läroverken som socialt och kulturellt system 1849–1927

Syftet är att mot bakgrund av samhällets industrikapitalistiska omvandling analysera den sociala och kulturella förändringsprocess som läroverken genomgick fram till mellankrigstiden. Projektet består av fyra delstudier kring följande problemområden:

1. Läroverkslärarna som grupp inom bildningsborgerskapet och deras professionella utveckling som yrkeskår.
2. Elevrekryteringen till läroverkens olika linjer.
3. Innehållsförändringar i undervisningen representerade av ämnena fysik, biologi, modersmål och latin.
4. Läroverket som socialt och kulturellt system, där läroverkskulturen fokuseras.

De teoretiska utgångspunkterna hämtas ur tysk forskning om bildningsborgerskapet och från utbildningssociologiska teorier. Projektets betydelse ligger på flera plan. Det är en utveckling av tidigare forskning kring läroverken, som till största delen behandlat idédebatten och den skolpolitiska utvecklingen, vilket vi avser att belysa ur nya teoretiska perspektiv. Dessutom skall lärarnas och elevernas konkreta skolvardag och sociala liv studeras genom fallstudier av ett antal läroverk. Projektet är också ett bidrag till aktuella teoridiskussioner om professionalisering och till läroplansteorin och läroplanshistorien.

260 000 kr**Harry Lenhammar, Uppsala universitet**

Dnr: 88/32

Kyrkomötets funktion mellan kyrka och stat

Allmänt kyrkomöte inrättades genom beslut vid riksdagen 1862–63 och upphörde i denna form 1983. Motiveringen för dess införande var dubbel. Dels behövde kyrkan ett organ för sina egna angelägenheter, dels borde kyrkan få en ersättning då ständsriksdagen, i vilket prästerna utgjorde eget stånd, upphörde.

Alltsedan 1860-talet och in på detta decennium har sålunda kyrkomötet fungerat med i stort sett samma huvuduppgifter. Kyrkomötet skulle "upptaga kyrkliga ärenden, som av Konungen till detsamma överlämnar eller varom fråga av någon ledamot väckes . . . Mötet äger dock ej att . . . annat eller mera besluta än underdåniga utlåtanden samt föreställningar och önskingar att hos Konungen hemställa". (Kyrkomötesförelagningen § 1) Riksdagen ägde "gemensamt med konungens stifta, förändra eller upphäva kyrkolag; dock att därvid erfordras samtycke jämväl av allmänt kyrkomöte (1809 RF § 87)".

Uppgifterna kan sägas vara tre:

- att* medverka vid viss lagstiftning,
- att* som kyrkans opinionsorgan ge sin mening till kända för Kungl Maj:t i frågor som ansetts angelägna samt
- att* fungera som övervakare av centrala kyrkliga styrelser för mission och diakoni.

Forskningsuppgiften kan sägas vara att undersöka hur kyrkomötet fungerat i dessa sina tre uppgifter. En avgränsning måste dock göras. I vilken utsträckning har kyrkomötets eget initiativ, föreställningar och önskingar föranlett någon åtgärd från Kungl Maj:t? Vilka faktorer kan ha varit avgörande för Kungl Maj:ts ställningstaganden? Mera kända exempel på sådana beslut som gått emot kyrkomötet är den psalmbok kyrkomötet för sin del antog 1920 eller de upprepade framställningar om en lag om diakoni som framlades under 1900-talets senare hälft. Genom att kartlägga, följa och analysera de ärenden som expedierats från Kungl Maj:t till kyrkomötet och från detta till Kungl Maj:t skall undersökningen kunna bidra till kunskapen om kyrkomötets ställning och funktion i spänningen mellan kyrka och stat.

Jan Sundin, Linköpings universitet

Dnr: 88/63

Sjuklighet, dödlighet och förebyggande hälsovård i Sverige 1750–1900 Pilotstudie

Detta är ett pilotprojekt, vilket skall ge underlag för ett större forskningsprogram om nedgången av dödligheten i Sverige 1750–1900 med tonvikt på den förebyggande hälsovårdens roll. Programmet omfattar tre steg: 1. dödlighetens lokala variationer i några svenska regioner 1750–1859, 2. dödlighet, sjuklighet och förebyggande hälsovård i Linköpings stad 1750–1900, samt 3. individers hälsa och livschanser under 1800-talet — en flergenerationsstudie.

I pilotprojektet prövas metoder och hypoteser på församlingsstatistik från Linköping och omkringliggande 35 församlingar. Med kartografiska och statistiska metoder undersöks dödlighetens variationer över tid på kön, ålder, dödsmana-

160 000 kr

der och dödsorsaker. Vidare inventeras källmaterial om läkarnas, barnmorskor-nas och de lokala myndigheternas agerande i Linköping. Pilotprojektet avslutas under våren 1989.

Wolfgang Koch, Lunds universitet

85 000 kr

Dnr: 88/69

Språkssystem, textstruktur och kunskapssystem i en integrerad modell för automa-tisk språkbehandling

Projektets syfte är att på ett begränsat område (matrecept) studera samverkan av utomspråklig kunskap, kännedom om en viss textsorts uppbyggnad och språkssystemet i snävare mening (syntax, semantik, pragmatik). Grundhypote-sen — som är väl förankrad i aktuell forskning på området — är att automatisk analys av naturliga språk inte kan begränsas till språket som isolerat symbol-system utan måste integreras både med ett kunskapssystem och med ett regelsys-tem för textorganisation.

Existerande system för t ex automatisk översättning bygger på en översättning från textytstruktur till textytstruktur, i första hand med hjälp av syntaktisk ana-lysis ("parsing"), och i vissa fall med anslutning av semantiska moduler. I detta projekt skall analysen av "textytan" så långt som möjligt underordnas en kogni-tiv-semantisk analys av de koncept/processer/egenskaper m m som orden repre-senterar. Därigenom skall en för den moderna lingvistikens synnerligen aktuell frågeställning belysas: hur olika moduler i vårt kognitiva system samverkar och vilken vikt de olika modulerna har för textförståelsen/textproduktionen.

Svenska och tyska matrecept analyseras empiriskt. En datormodell för matlag-ningsprocessen utarbetas med hjälp av en abstrakt "matlagingsrobot". Ett mat-recept tolkas som en algoritm som överförs till en sekvens av kommandon till en sådan robot. Detta styrspråk tjänar samtidigt som "interlingua" för översätt-ningsprocessen mellan svenska och tyska.

Bo Stråth, Göteborgs universitet

300 000 kr

Dnr: 88/93

Kontinuitet och diskontinuitet. (KONDIS) Långsiktiga förutsättningar för demo-kratiseringsprocessen i Sverige i internationell jämförelse

KONDIS-projektets syfte är att studera demokratiseringsprocessen i Sverige i ett långt historiskt och jämförande internationellt perspektiv. Förändringarna vad gäller dess innehåll kan urskiljas som ett antal faser och en viktig uppgift blir att närmare se hur dessa faser avlöser varandra och med vilken grad av konti-nuitet i utvecklingen faserna övergår i varandra. Genom att graden av konti-nuitet görs till en huvudfråga och att denna belyses med hjälp av en internationell jämförelse kan viktiga bidrag lämnas till frågan om varför demokratiseringen i Sverige varit en så förhållandevis fredlig process. Den svenska utvecklingen har lett till ett samhälle som är bland de mest egalitära i flera viktiga avseenden (ex-empelvis förmögenhets- och inkomstfördelning, sysselsättningsgrad, statusav-stånd och brist på formell hierarkisering). Denna långtgående utveckling — rela-

tivt sett — i egalitär riktning kan ses som följderna av en process där krav på ökat inflytande, först politiskt och sedan också ekonomiskt, har rests från samhällets periferi mot dess centrum. Utvecklingen rymmer i sig en konfliktpotential som i Sverige borde ha varit ovanligt stor, eftersom utvecklingen gått ovanligt långt. Det paradoxala förhållandet som skall förklaras, är emellertid att utvecklingen i Sverige, oaktat denna konfliktpotential, i stället varit ovanligt fredlig.

Genom att systematiskt sätta den svenska utvecklingen i relation till andra mön-ster bör viktiga bidrag till förståelsen av demokratiseringens förutsättningar, både i Sverige och ute i Europa, kunna vinnas. Inom KONDIS-projektets totalram är målsättningen att nå fram till en jämförelse med Danmark, Norge, Tyskland och Frankrike. Den delstudie som ansökan avser syftar till en systematisk jämförelse av två svenska regioner med två tyska. Tanken är att utveckla en serie modeller — idealtyper — för demokratieringsprocessens tidiga stadier och genomförs som två delstudier: en ur agrart perspektiv samt en ur urbant perspektiv. Inom ramen för projektet utförs dessutom den nationella analysen samt en lokal/regio-nal undersökning av Västergötland.

Sven Eliaeson, Uppsala universitet

80 000 kr

Dnr: 88/130

Max Weber och samhällsvetenskapens sekularisering

Att fullborda en bok på engelska om "Max Weber's Methodologies". Mot bak-grund av bl a Quentin Skinners metodiska riktlinjer för studiet av klassikerna och den anglosaxiska presentism-nistoricism-debatten söka inplacera Weber i ett doktrinhistoriskt sammanhang, ägnat att uppväcka medvetenheten om den moderna samhällsvetenskapens metodologiska rötter, enkannerligen det nykan-tianska genombrottet för den sekulariserade begreppsbildningen, som den kom-mer till uttryck i Webers av Rickert inspirerade idealtyp; i det längre perspekti-vet ett avgörande inslag i en utvecklingslinje från Machiavelli, via bl a Hobbes, till Gunnar Myrdal, präglad av ökad kalkylerbarhet och avmystifierad naturrätt. Den Weber-Rickertska lösningen, i Webers fall även med viktiga impulser från Carl Mengers marginalistiska skola, kan fångas med den monstrosa termen "värdeaspektvalsmetodologi", medan den förvirrade moderna receptionen av Weber, såväl den metodiska som politiska aspekten, bäst förstås mot bakgrund av kvardröjande "förnykantiansk" (essentialistisk) syn på begreppsbildningen. Weber är ju grundläggande klassiker för flera viktiga — konkurrerande — sam-hällsvetenskapliga traditioner, vilket ger god grund för problematisering av nyt-tan av klassikerna.

Tamas Ungvary, Danshögskolan

350 000 kr

Dnr: 88/254

Studier och utveckling av datorstödd representation, analys och hantering av rörelsestrukturer inom ett musikaliskt och koreografiskt kommunikations- och tolkningssystem

Projektets syfte är att skapa förutsättningar för en effektivare och mer genomgri-pande form av konstnärlig/teknisk kommunikation mellan och inom koreogra-fiskt och kompositoriskt skapande process.

Utvecklingen på det koreografiska området syftar till att kunna realisera rörelsekonceptioner i symbolisk notation, i numerisk form, som parameterkurvor samt som animerad datagrafik. På det musikaliska området, ska ljudstrukturer kunna representeras och styras av parameterkurvor. Dessa kurvor ska kunna härledas dels ifrån gestiska-musikaliska händelser via sensorer, dels ifrån koreografiska rörelseparametrar. Av de respektive systemen producerade kurvor bör kunna sändas till varandra för artistisk tolkning och teknisk bearbetning.

Kommunikationsmodellen är baserad på praktiska och teoretiska forskningsresultat om den abstrakta rörelsens gestaltbildande egenskaper vilka kan definieras inom både musikaliskt och kroppsligt sammanhang. Med formella beskrivningsmetoder ska dessa egenskaper formuleras och utformas som ett styrbart och utbyggbart regelsystem, vilket kommer att bilda kärnan inom ett datorstött kompositions- och analysverktyg för musikaliska och koreografiska tillämpningar.

Betydelse: Projektet prövar en praktiskorienterad, samordnad tillämpning av resultat från flera vetenskapliga, konstnärliga och tekniska områden. Motsvarande samlad och samordnad forskning och tillämpning, har hittills saknats såväl i Sverige som internationellt. Projektet öppnar möjligheter till arkivering och studier av kreativa processer, med viktiga pedagogiska och konstnärliga konsekvenser. Utöver den inomvetenskapliga och allmänkulturella betydelsen, har det förväntade resultatet relevans för psykologisk forskning, medicin (motoriskt handikappade), robotstyrning och datalogi.

Forskning och vissa tillämpningsförsök har pågått sedan 1980, med otillräckliga resurser, dock med delresultat, som i flera internationella sammanhang har uppmärksamats. Forskningen och utvecklingsarbetet bedrivs i samverkan mellan tre institutioner: Danshögskolan, KTH/NADA och EMS. Genomförandet tills ett mikrodatorbaserat system kan tas i regelrätt och kontinuerligt bruk, beräknas att ta fyra år.

Svante Lindqvist, Kungl Tekniska Högskolan

300 000 kr

Dnr: 88/256

Den tekniska forskningens natur: Teknikhistoriska perspektiv på den svenska utvecklingen under efterkrigstiden

Skapandet av ny teknisk kunskap är av vital betydelse för ett högteknologiskt industriland som Sverige. Vi har dock en bristfällig kunskap om villkoren för teknisk forskning därför att det saknas en svensk motsvarighet till ämnesområdet "technology studies".

De tekniska vetenskaperna rymmer allt från avancerad naturvetenskap till såväl empiriska "rules-of-thumb" som design (vilket i sig rymmer konstnärligt skapande). Vill vi försöka förstå deras epistemologiska grunder måste vi kombinera en teoretisk medvetenhet med konkreta fallstudier av historiska exempel i modern tid. Detta problemkomplex lämpar sig för en idéhistorisk analys, och mer specifikt för att studeras inom ämnet teknikhistoria.

Projektet avser att vid Avd för teknik- och vetenskapshistoria på KTH bygga upp en forskningstradition kring den tekniska forskningens natur med tonvikt på den svenska utvecklingen under efterkrigstiden.

Det avser att intressera och bereda yngre forskare möjlighet att ta upp ämnen av relevans för denna frågeställning, arrangera seminarier med svenska och utländska talare samt att internationalisera området.

Sven Strömqvist, Göteborgs universitet

235 000 kr

Dnr: 88/286

Semantiska aspekter på hörselskadade barns språkutveckling

Hos hörselskadade barn, i motsats till barn med försenad språkutveckling pga hjärnskador, är den konceptuella och kommunikativa förmågan liksom informationsbearbetningskapaciteten normalt utvecklad. Bristerna finns i den perceptuella kapaciteten, som är begränsad vad beträffar auditiva input.

I studien kartläggs, utifrån ett semantiskt perspektiv, avvikelser i hörselskadade barns språkutveckling och relateras till aktuella teorier om samspelet i språkutvecklingen mellan olika kognitiva, psykologiska och kommunikativa förmågor, medfödda och förvärvade.

Hörselskadades språkutveckling sätts också in i ett typologiskt språkutvecklingsperspektiv.

De vunna kunskaperna kommer att ha betydelse såväl för övrig forskning om hörselskadade barn som för barnspråksforskning i allmänhet. Även för utvecklandet av pedagogiska metoder och hjälpmedel för hörselskadade kommer de vunna resultaten att vara viktiga.

Margareta Matović, Stockholms universitet

237 000 kr

Dnr: 88/309

Svenska kvinnors utvandring till Chicago 1890–1910

Projektet ingår som delprojekt i det av prof Dirk Hoerder startade internationella migrationshistoriska/kvinnohistoriska projektet vid Bremens universitet "Women in Migration Process; A Comparative Perspective omfattande 4 nationaliteter: tyska, polska, irländska och svenska kvinnors utvandring till Chicago vid seklets början. Det svenska projektet avser belysa kvinnornas situation i hemlandet, utvandringsområdets socio-ekonomiska och demografiska struktur, deras försörjningsvillkor, orsaker till utvandringen m m. Vidare undersöks om kvinnornas utvandring skedde genom egna beslut eller i anslutning till familjemedlemmars eller släktingars utvandring, samt vilka förväntningar och tankar som fanns om en förändrad livssituation. I focus står kvinnorna dels som enskilda individer dels som medlemmar av släkt och familj. En hypotes är att kvinnornas betydelse varit stor, socio-ekonomiskt, för familjens försörjning och samhällhållning såväl som kulturellt inom den informella sfärens gemenskapsformer, inom grannskapet etc. Projektet omfattar en hemlandsdel, en del som tar upp överfarten och en Chicagodel där forskning kommer att bedrivas i Chicago rörande bosättning, överlevnad och akulturation. Två utvandringsregioner har utvalts: ett urbant område (Stockholm) och ett landsbygdsområde (Dalsland). Forskningen bedrivs vid Historiska Databasen i Stockholm samt vid Emigrant instituten i Dalsland, bl a Bengtsfors.

Magnus Nyman, Uppsala universitet

Dnr: 88/329

185 000 kr*Presentationen av franskt upplysningstänkande i svenska tidningar 1755–1785*

Avsikten med projektet är att genomföra en idéhistorisk granskning i syfte att finna svar på frågan om, och i vilken utsträckning, den svenska periodiska litteraturen gav information om de franska upplysningssidéerna, och att därmed sätta in pressen i sitt idéhistoriska sammanhang som en viktig faktor i den svenska upplysningen. Egendomligt nog har en sådan undersökning inte tidigare genomförts, trots att periodikas betydelse för opinionsbildning och idéspridning alltmer kommit att uppmärksammas av forskningen. Det kan därför anses vara motiverat att genomföra en dylik granskning, inte minst för att ge nödvändig bakgrund åt en annan av den historiska forskningen omdiskuterad frågeställning: fanns det någon samlad svensk upplysningrörelse? Det planerade projektet är på många sätt ett pionjärbete. Det kommer att bedrivas i nära samarbete med professor Tore Frängsmyr vid institutionen för idé- och lärdoms historia, Uppsala. Förhoppningsvis kommer våra forskningar att komplettera varandra och sammantagna bidra till fördjupad kunskap om intellektuella strömningar och opinioner under svenskt 1700-tal. Eftersom upplysningstidens frågeställningar till så stor del också är våra synes det föreslagna projektet äga aktualitet också i dagens samhälle.

Jan Esper Olsson, Stockholms universitet

Dnr: 88/360

270 000 kr*Mutter courage auf der Bühne*

Projektet "Mutter Courage auf der Bühne" tar upp avgörande problem rörande teaterns villkor och uppgifter. Föremål för undersökning är det bruk teaterscenen har gjort av ett centralt verk i 1900-talets dramatik. Brechts "Mutter Courage und ihre Kinder" gör anspråk på att fungera i den process, där individen ställs till svars i frågor om krig och fred.

Projektet granskar de skiftande lösningar teatrar har funnit för realisering av den kraft dramat rymmer och av dess förutsättningar att påverka människor i humaniserande riktning, samt utfallet av dessa försök enligt kritikens och publikens dom.

Arbetsmetoderna innefattar bl a studier av pressmaterial, foton och övriga dokument, genomgång av regiexemplar, intervjuer med iscensättare och publikenkäter. Arbetet genomförs i tre faser: inventering genom pressforskning, arkivstudier och enkäter; fördjupad analys av ett mindre antal uppsättningar, representativa för olika epoker och lösningsmodeller i dramats receptionshistoria; utförlig dokumentation av två uppsättningar, som står för troheten mot Brechts text och iscensättningsmodell resp teaterns frigörelse från dessa. Varje fas motsvarar ett år.

Projektet undersöker Mutter Courage-receptionen på internationell bas. Som brett upplagd analys av teaterns erfarenheter med ett verk, som är så centralt med avseende både på genomslagskraft och på konstnärlig och idémässig betydelse, torde företaget kunna göra anspråk på karaktären av pilotprojekt.

Milan Bilý, Lunds universitet

Dnr: 88/366

200 000 kr*The Functional Phonology of Czech*

Projektet syftar till att åstadkomma en syntes av den klassiska strukturalistiska fonologin (funktionell fonetik) och de samtida generativa fonologiska skolorna genom att konsekvent tillämpa dichotomin mellan språkets abstrakta underliggande enheter (språkets form) och deras substans (konkreta ljudrealisationer). Denna idé som framlades av de Saussure, den moderna lingvistikens grundare, har ofta fått en läpparnas bekännelse rent programmatiskt i olika fonologiska skolor, men i praktiska tillämpningar har man underlåtit att konsekvent skilja mellan den underliggande abstrakta fonologiska representationen och dess fonetiska realisation i olika språkliga kontexter. Text beskrivs de abstrakta underliggande segmenten i termer av fonetiskt definierade särdrag, dvs som om de inte var någonting annat än ett slags prototypiska ljud.

Hållbarheten hos de med den ovannämnda dichotomin förbundna allmänna principerna och hypoteserna skall prövas genom tillämpning på en ny beskrivning av tjeckiskans fonologi. Detta språk är valt för kontrastiva syften eftersom dess fonologi har använts vid exemplifiering av många teoretiskt intressanta fenomen i olika fonologiska skolors beskrivningar.

Roland Lysell, Stockholms universitet

Dnr: 88/370

260 000 kr*Den romantiska skriften — Erik Johan Stagnelius*

Teoriamarna för projektet konstitueras av den hermeneutiska diskussionen av romantiken från Staiger till Szondi och av de landvinningar som gjorts av den sk Yale-skolan (Paul de Man, Harold Bloom, Geoffrey Hartmann) samt den nyare tyska forskningen (Frank, Kittler, Hörisch m fl), vars debatter jag kontinuerligt följt, bl a vid ett symposium i Bad Homburg 1986. Beträffande den dramateoretiska diskussionen har jag funnit utgångspunkter även i den omfattande anglo-amerikanska debatten om Shakespeares dramer, där dramats sceniska aspekter och möjligheter allt mer beaktats.

Projektets syfte är att skriva en monografi över Stagnelius' lyriska och dramatiska författarskap. Den allmänna uppläggningsen är tänkt så att ca 2/3 av volymen ägnas en genomgång av lyriken (ungdomslyrik, övrig diktning före 1818, Liljor i Saron och senare diktning), varefter dramerna ett efter ett analyseras utifrån dramateoretiska aspekter.

Projektet förväntas komplettera den bild av Stagnelius' författarskap som finns i svensk litteraturvetenskap (Böök, Nilsson, Malmström, Bergsten, Vinge) genom att framvisa skaldens komplicerade retorik och poetiska teknik, där den explicita utsagan ständigt kontrasteras mot dikternas formspråk och undanträngda subjektiva intentioner (diktjaget framställer sig självt som övergivet, isolerat etc även i sammanhang när detta närmast försvagar det explicita budskapet, text).

Ann Fridén, Göteborgs universitet

Dnr: 88/380

Ej blot til Lyst. Ingmar Bergmans Shakespeareuppsättningar

Ingmar Bergmans Shakespearearbete omfattar *Macbeth* (1940, 1944, 1948), *Trettondagsafton* (1975), *Kung Lear* (1984), *Hamlet* (1986) samt en aviserad iscensättning av *En vintersaga*. Projektets syfte är att med hjälp av dessa uppsättningar belysa viktiga litterära texter, ge exempel på olika återkommande temata i regissörens produktion och på hans teatrala språk samt analysera det mellan olika länder varierande mottagandet av *Kung Lear* och *Hamlet*.

Den tematiska innehållsanalysen kommer att ta fasta på det rituella i framställningen av de senare uppsättningarna samt på de socialantropologiska begreppen "liminality", existens i ett gränsland, och "communitas", gemenskap. Analysen bygger på en teatersemiotisk metod som tar hänsyn till det processuella i föreställningarna. Bergmans huvudprinciper rytm och koreografi och hans strävan att påverka emotionellt, hans "känslornas estetik", undersöks. En komparativ studie av svenska och utländska recensioner görs med beaktande av olika kulturella faktorer och teatral syn.

Ingmar Bergman är ett av svensk kulturs internationellt bäst kända namn. Hans *Hamlet* är genom gästspel utomlands den mest sedda av svenska teateruppsättningar och kommer att påverka framtida tolkningar. Projektet ökar kunskaperna om Bergmans teaterverksamhet och fyller ett tomrum vad gäller mottagandet av hans arbete.

165 000 kr**Ulla-Britt Lithell,**

Dnr: 88/390

Samhällsutveckling och reproduktion i afrikanska samhällen

Undersökningens syfte är att studera sambandet mellan förändringar i samhället och den demografiska utvecklingen i afrikanska samhällen. Antagandet har gjorts att man i många traditionella samhällen i Afrika har prioriterat reproduktion framför produktion i samband med barnafödande och omhändertagande av barnen vilket indirekt har gett kvinnor en särställning under denna period. Påverkan utifrån, framför allt från Europa, har på olika sätt påverkat detta mönster. I många fall kan det antas att detta skapat en demografisk obalans som i sin tur gett en snabb ökning av befolkningstillväxten och negativa effekter på mor och barnhälsa.

Undersökningen kommer att inledas med genomgång av antropologisk litteratur och studier i kolonialarkiv. Under det andra projektåret kommer mindre pilotundersökningar att genomföras för att utvärdera lämpliga undersökningsmetoder.

Projektet är inriktat på samarbete mellan olika ämnesområden. I första hand sker samarbete mellan disciplinerna historia, demografi, antropologi, u-lands-pediatrik och gynekologi.

185 000 kr**Giacomo d'Elia, Linköpings universitet**

Dnr: 88/99

*Psykosociala och medicinska aspekter vid behandling i öppen vård av patienter med långvariga affektiva och schizofrena psykoser***305 000 kr**

Studien avser att undersöka eventuella samband mellan risken för återinsjuknande hos pat med kroniska affektiva och schizofrena psykoser och ett antal psykosociala och medicinska faktorer. Man avser bl a att analysera betydelsen för sjukdomsutvecklingen av familjens känslomässiga reaktioner på och inställning till depressiv psykos hos en familjemedlem. På sikt är önskemålet att utveckla en för dessa pat och deras familjer optimal omvårdnadsmetodik och psykiatrisk behandling anpassad till de öppna psykiatriska vårdformerna.

Frågeställningar. Ökar en negativ, kritisk attityd i familjen gentemot pat risken för recidiv i nya depressiva skov hos pat (delprojekt I)? Har boendeformen någon betydelse för återfallsmönstret vid långvariga affektiva och schizofrena psykoser (delprojekt II)? Hur upplever familjen belastningen som en depressiv sjukdom av betydande duration kan innebära (delprojekt III)? Kan korrekta åtgärder i form av systematisk information till anhöriga om sjukdomens natur, förlopp och behandling samt i form av träning i problemlösning öka familjens känslomässiga och sannolikt potentiellt terapeutiska resurser (delprojekt IV)? Projektet avser att analysera även betydelse av farmakologisk behandling.

Genomförande. Delprojekt I, II och IV planeras som kontrollerade intergruppjämförelser med slumpmässig fördelning av patienter. Effektmätningar görs med beprövade skattningsskalor och med beräkning av operationellt definierade recidivtyper. Interaktionen mellan intrafamiljära faktorer och farmakologisk behandling analyseras. Delprojekt III är av deskriptiv karaktär.

Betydelse. Ett antal publicerade studier rapporterar att intrafamiljära faktorer kan spela en betydande roll för återfallsrisken i nya sjukdomsskov av schizofren psykos. Ytterst lite är publicerat om huruvida detta samspel gäller även affektiva psykoser. Projektet torde därför ha betydande nyhetsvärde. Patientgruppen består av personer med långvariga depressiva sjukdomar med hög recidivrisk, hög vårdkonsumtion och sannolikt stor belastning på familjerna. Projektets syfte är också att utveckla ett stödprogram för familjerna och metodik för psykiatrisk omvårdnad i öppen vård.

Sören Sigvardsson, Umeå universitet

Dnr: 88/141

*Biologiska- och miljöfaktors betydelse för risken att utveckla alkoholmissbruk. Syntes av epidemiologisk forskning och grundforskning***245 000 kr**

Forskargruppen förfogar över ett av de största och mest kompletta adoptionsmaterial som finns. Det håller man nu på att fördubbla. Analyserna har gett mycket värdefulla resultat angående samspelet mellan biologisk bakgrund och miljöfaktorer när det gäller risk för alkoholmissbruk. Man har också kunnat belysa alkoholrelaterad vs ickealkoholrelaterad kriminalitet liksom alkoholrelaterad sjuklighet.

Vidare har man ett mycket stort, ännu ej analyserat material omfattande ca 22 000 kvinnor som samtliga registrerats i en eller annan form för alkoholmissbruk. För närvarande pågår också uppbyggnaden av en databas som upptar månadsvis information om 1) all legal försåld alkohol vid landets samtliga systembutiker, 2) alla anmälda brott vid landets samtliga polisdistrikt, 3) befolkningsunderlag, sysselsättningsgrad, arbetslöshet etc i landets samtliga kommuner.

Gruppen har ett nära samarbete med forskare i St Louis, San Fransisco och Boston. I de två förra fallen gäller det närmast epidemiologiska studier och i det senare fallet grundforskning på biokemisk nivå.

Materialet och forskningsprojektet täcker således både epidemiologi och ren grundforskning. Genom det unika materialet och samarbetet med andra institutioner har man möjlighet att inom ramen för gruppen slå en bro mellan dessa två forskningsområden.

Carlo Perris, Umeå universitet

Dnr: 88/175 PL

50 000 kr

Kognitiva psyko-pedagogiska insatser på anhöriga till unga patienter med schizofrena syndrom

Projektet är av klinisk-beteendevetenskaplig karaktär och syftar till att kunna göra psykopedagogiska insatser på familjer av unga psykotiska patienter med schizofrena syndrom. Dess mål är att utreda i vilken utsträckning psykopedagogiska insatser på familjen påverkar såväl det omedelbara förloppet som förloppet på längre sikt (två år) hos en grupp patienter som samtidigt är föremål för intensiva kognitiva psykoteraeutiska insatser på ett av de behandlingscentra som utvecklats i Umeå för behandling av unga schizofrena.

Patienter vid ett annat, helt motsvarande center kommer att utgöra kontrastgrupp.

Man förväntar sig också att de planerade psykopedagogiska insatserna skall bidra till att minska familjens emotionella börda att ha en sjuk medlem samt att främja funktionella kommunikationsmönster mellan olika familjemedlemmar och mellan dessa och patienten.

Per-Olof Berggren och Suad Efendić, Karolinska Institutet

Dnr: 88/217

300 000 kr

Stimulerings-sekretionskopplingen i adulta respektive fetala B-celler

Det aktuella projektet avser att belysa stimulerings-sekretionskopplingen i adulta och fetala B-celler. Speciellt intresse kommer därvid att riktas mot den sekretionsdefekt som föreligger i den fetala B-cellen som svar på glukos. En ökad förståelse för mekanismerna bakom denna defekt är även av betydelse för klargörandet av den sekretionsdefekt som är associerad med typ-II diabetes. Enär stimulerings-sekretionskopplingen i endokrina pankreas B-celler regleras av ett fint samspel mellan glukosmetabolism, elektrofysiologi, fritt cytoplasmiskt Ca^{2+} , $[Ca^{2+}]_i$, och intracellulärt pH, kommer dessa parametrar att studeras och relateras till frisättningen av insulin, under olika experimentella betingelser, i

såväl adulta som fetala B-celler. Glukosmetabolismen, dvs glukosutnyttjandet, glukosoxidationen och "glucose-cycling", skall studeras med hjälp av radioaktivt märkta isotoper. Även förändringar i intracellulärt ATP kommer att studeras och därvid skall både den totala och den cytoplasmiska koncentrationen bestämmas. Genom att använda patch-clamp tekniken skall såväl voltage-clamp mätningar av spänningsberoende strömmar som studier av enskilda jonkanaler i B-cellens membran utföras. I det senare fallet kommer framförallt funktionen hos den glukos- och ATP-reglerade K^+ -kanalen att relateras till metabolismen av glukos. Förändringar i B-cellens membranpotential kommer också att studeras med den fluorescerande proben Bisoxonol. $[Ca^{2+}]_i$ studeras med de fluorescerande intracellulära Ca^{2+} -indikatorerna Quin 2, Fura 2 samt Indo 1. Genom att i parallella försök använda de fluorescerande intracellulära H^+ -indikatorerna Quene 1 och BCECF skall det klargöras i vilken utsträckning förändringar i $[Ca^{2+}]_i$ är relaterade till förändringar i intracellulärt pH. Både $[Ca^{2+}]_i$ och intracellulärt pH skall mätas på cellsuspensioner i kyvett och på enskilda celler eller små cellaggregat i ett mikroskopsystem. Fluorescenssignalerna från de enskilda cellerna skall bearbetas med digital bildanalys för att erhålla information om eventuella lokala skillnader i $[Ca^{2+}]_i$ och intracellulärt pH.

Genom att använda permeabiliserade B-celler i kombination med jonselektiva mikroelektroder skall även de intracellulära organellernas betydelse för Ca^{2+} -regleringen belysas. Intresset skall primärt fokuseras på effekterna av inositol 1,4,5-trisfosfat, inositol 1,3,4-trisfosfat och inositol 1,3,4,5-tetrakisfosfat. Insulinfrisättningen skall studeras både dynamiskt och statiskt från celler i suspension. Dessutom skall insulinfrisättningen studeras från enskilda celler eller små cellaggregat med den omvända hemolytiska plaque metoden.

Hans Forsberg och Hugo Lagercrantz, Karolinska Institutet

Dnr: 88/224

250 000 kr

Betydelsen av för tidig födsel för hjärnans utveckling och barnets sociala anpassning

Inom djurexperimentell neurobiologi har stora framsteg gjorts de senaste åren i förståelsen av hur nervceller utvecklas och hittar rätt i hjärnan och av vad som händer vid tidiga skador i hjärnan och vid inaktivitet i fosterstadium och nyföddhetsperiod. I många avseenden har vi också börjat förstå hur hjärnan är uppbyggd för att kontrollera sensoriska, perceptuella och motoriska funktioner, tal och skrift och autonoma funktioner. I denna senare del har forskargruppen tagit aktiv del. Detta projekt syftar till att använda denna nyvunna kunskap för att kartlägga orsakssambanden mellan förtidig födsel, hjärnpåverkan (skada) och senare handikapp. Detta kommer att göras genom en noggrann registrering av fysiologiska parametrar som kan ha betydelse för hjärnans försörjning och utveckling under nyföddhetsperioden och genom en neuroradiologisk kartläggning av anatomiska skador i hjärnan. Under uppväxten kommer hjärnans fortsatta utveckling att följas med delvis unik metodik som tagits fram av forskargruppen vad gäller neuromotorik, neuropsykologi, förspråklig talutveckling och autonoma funktioner. Slutligen sker en utvärdering av barnens sociala utveckling.

Rolf Öhman och Sören Nielzén, Lunds universitet**50 000 kr**

Dnr: 88/296

Symposium om struktur och perception av elektroakustiska ljud och musik

Bakgrunden till detta symposium den 21–28 augusti rörande strukturer och perception av elektroakustiska ljud och musik är dels naturvetenskaplig–medicinsk, dels humanvetenskaplig, speciellt engagerande musikvetenskap.

Moderna neurofysiologiska metoder pekar på möjligheterna att på ett hittills oantat sätt kunna registrera sinnesförnimmelser och mental aktivitet genom olika former av bildframställning från nervprocesser i hjärnan (Brain Mapping). De olika metoder som nu utvecklas kommer att få revolutionerande betydelse för psykologi och psykiatri och angränsande vetenskapsgrenar.

En betydelsefull sinnesretning i människans miljö är ljud och musik; som bärare av kommunikation, som upphov till upplevelser och som uttrycksmedel. När ljud och musik används i experimentell forskning och kulturellt sammanhang ställs krav att detta medium kan definieras, beskrivas och hanteras på ett medvetet och avsiktligt sätt.

Arrangörerna för symposiet vill se problemet upplevande av ljud och musik i ett organiskt sammanhang och detta blir därför starkt tvärvetenskapligt; musikvetenskap, akustik, audiologi, neurofysiologi, psykologi, psykiatri och även andra vetenskaper finns representerade vid symposiet.

Kurt Svärdsudd, Uppsala universitet**150 000 kr**

Dnr: 88/386

Mjukt vatten och hjärtinfarkt — en individbaserad riskfaktorstudie

Hjärtkärlsjukdom är fortfarande den dominerande dödsorsaken och en av de viktigaste orsakerna till för tidig invaliditet och ohälsa. Orsakerna är ofullständigt kartlagda. Från epidemiologiska studier, bl a 1913 års män vet vi att höga blodfetter, högt blodtryck och rökning tillsammans kan förklara cirka hälften av insjuknandena i denna sjukdomsgrupp. Letandet efter orsakerna till de resterande fallen ("faktor x") har inriktats på psykosociala faktorer som arbetslöshet, låg inkomst, låg utbildningsgrad, stress osv. Alla dessa faktorer har betydelse, vilket man kunnat visa men trots detta är en stor andel av insjuknandena oförklarad.

Forskargruppen i Uppsala har i projektet "76 kommuner" kartlagt samhällsprofil, sjukdomsprofil och vårdprofil i 76 kommuner i mellansverige. Man har där funnit att vissa områden har en mer än dubbelt så hög sjuklighet och dödlighet i hjärtkärlsjukdom än andra områden. Med hjälp av en postenkätstudie av 16 000 män i hela området och en mera ingående undersökning av män i högrisk- och lågriskkommuner, kunde man visa att skillnaderna inte kunde förklaras enbart med hjälp av skillnader i de riskfaktorer som nämnts ovan. Däremot fanns en stark samvariation mellan hjärtinfarktinsjuknande och dricksvattnets hårdhetsgrad, dvs dess innehåll av mineralämnen, med hjälp av data från vattenverken. Ett sådant samband har varit känt sedan lång tid men har tidigare inte varit av denna dignitet. Eftersom vattnets surhetsgrad påverkas bl a av dess mineralinne-

håll finns det anledning att misstänka att förändringar i den yttre miljön kan ha bidragit till insjuknandena och till den ökade betydelse som dricksvattnets hårdhetsgrad tycks ha fått.

Man vill nu gå vidare med en undersökning av individer bosatta i ett område med extremt låg och ett med extremt hög insjuknandefrekvens. En omfattande undersökning planeras, dels av de tidigare kända riskfaktorerna, dels av det faktiska mineralintaget via dricksvattnet och dels av sjukligheten i hjärtkärlsjukdom i de två områdena för att få en mera detaljerad bild av dricksvattnets betydelse.

Kerstin Uvnäs-Moberg, Karolinska Institutet**150 000 kr**

Dnr: 88/411

Fysiologiska och psykologiska effekter av massage

Massage har i alla tider och i alla kulturer använts som behandling vid många olika typer av sjukdomstillstånd eller som en metod för avslappning. Dock har ej massage, som för övrigt förekommer i flera varianter, någon framträdande plats i den västerländska skolmedicinen. I stället uppträder massage i den alternativa terapifloran. Delvis kan detta bero på att det saknas vetenskapliga studier, som tydligt visar vilka effekter massage har och genom vilka mekanismer dessa eventuella effekter utövas. Man ser det som angeläget att med vetenskaplig metodik beskriva eventuella effekter av massage, eftersom massage — om verksam — är ett drogfritt och billigt terapeutiskt medel.

Den planerade studien avser att med vetenskaplig metodik utröna om klassisk sjukgymnastisk massage alternativt massage enligt Aston Patterning ger upphov till reproducerbara fysiologiska och psykologiska effekter. Aston Patterning är en typ av massage som vid preliminära studier verkar ge upphov till en mycket markant avslappning. Massören får genom ett mycket mjukt beröringsliknande tryck den tvärstrimmiga muskulaturen att relaxera. Den masserade upplever en intensiv värmekänsla under huden och somnar nästan alltid under behandlingen. En känsla av avslappning och lugn kan upplevas flera dagar efter behandlingen. Man avser att registrera fysiologiska variabler som puls, blodtryck samt genomblödning i hud. Den masserades beteende och upplevelser av massagen dokumenteras. Blodprover dras och hormoner relaterade till stress, avspänning och lugn skall mätas: (CGRP, SP, VIP (påverkar genomblödning och muskeltonus), NPY (stiger vid aktivering av sympatikus), PP, gastrin, CCK och somatostatin (påverkas av parasympatikus), GH, prolaktin, oxytocin (hypofyshormoner som är känsliga för stress), cortisol (ett binjurebarkshormon som är relaterat till stress)), enkefalin och β -endorfin.

En bedömning av patienternas psyke görs också med hjälp av olika psykologiska skattningsskalor. Data erhållna med de olika skattningsskalorna skall relateras till eventuell effekt av massagen samt till de olika hormonnivåerna. Eventuellt kan med dessa medel individtyper som lämpar sig väl respektive illa för massage särskiljas.

Göran Sedvall, Karolinska Institutet**500 000 kr**

Dnr: 88/427

Positronkamerastudier över hjärnans receptorer vid nikotin- alkohol- och läkemedelsmissbruk

Nikotin, alkohol och lugnande medel av bensodiazepintyp (t ex Valium och Sobril) utövar sina effekter via stimulerande och hämmande nervcellssystem i hjärnan. Det är sannolikt att de psykiska beroendetillstånd som utvecklas efter lång tids tillförsel av dessa medel sammanhänger med förändringar i de hämmande mekanismerna. Ett klarläggande av dessa förändringar har betydelse för vår kunskap om beroendutvecklingens biologiska bakgrund och ger riktlinjer för profylaktiska och terapeutiska åtgärder dels vid dessa beroendetillstånd, dels andra retningstillstånd i hjärnan såsom epilepsi.

Projektet syftar till att med utnyttjande av positron emissionstomografi (PET) närmare kartlägga hur olika funktionsnivåer i olika receptormekanismer för signalsubstanter påverkas i anslutning till akut och långvarigt missbruk av nikotin, alkohol och lugnande läkemedel samt vid epilepsi.

Projektets målsättning är att med utnyttjande av 11-C-märkt nikotin och Ro 15-1788 som ligander studera hur nikotin och bensodiazepinreceptorer påverkas i anslutning till akut och kronisk tillförsel av nikotin, alkohol och lugnande medel av typ Valium och Sobril. Metodik kommer också att utvecklas för att studera GABA-receptorerna själva samt klorid- och kalciumkanalernas funktionella tillstånd med utnyttjande av PET och ligandbindningsteknik.

Forskargruppen kring Karolinska sjukhusets PET-kamera har ett brett kompetensområde med representanter från fysik, neuroradiologi, radiokemi, neurofysiologi och klinisk psykiatri. Gruppen har en internationellt väletablerad position inom forskningsfronten.

Tage Eriksson, Uppsala universitet**225 000 kr**

Dnr: 88/119

Genreglering av regenerationsförmågan hos viktiga kulturväxter

Projektets syfte

Möjligheten att regenerera normala plantor från ett försöksmaterial är en första förutsättning för att modern genteknologi skall kunna tillämpas på kulturväxter och skogsträd i syfte att förbättra produktivitet och tolerans mot patogener. Idag är det endast möjligt hos några sk modellsplantor, främst inom familjen *Solanaceae*. En ingående studie av differentieringsprocessens reglering hos några viktiga kulturväxter är synnerligen angelägen och resultat från en dylik studie skulle komma till användning inom såväl förädling som förökning av växter. Baljväxter och stråsådd tillhör de svåra när det gäller att regenerera plantor från protoplaster, celler och kalluskulturer och de kommer därför att utgöra försöksmaterialet.

Metoder

1. Embryokulturer — omogna, juvenila embryon — transformeras genom mikroinjektion av klonade hormoninducerande gener. Dessa embryon odlas sedan på embryoinducerande medier för att producera sekundära embryon, som sedan testas på selektiva medier för att finna transformanter som också har förbättrad regenerationsförmåga.
2. Induktion av somatisk embryogenes i cell- och kalluskulturer. Transformation av protoplaster med hjälp av *Agrobacterium tumefaciens* innehållande modifierade plasmider för ändrad hormonproduktion.
3. Induktion av organogenes i kallas, som erhållits efter en protoplastfase. Protoplasterna transformeras med *Agrobacterium tumefaciens* innehållande sk "shooters and rooters".
4. Man avser också att isolera kloner för gener som uttrycks differentiellt under utvecklingsprocesserna.

Klaus Mosbach, Lunds universitet**300 000 kr**

Dnr: 88/163

Selektiv borttagning av toxiska tungmetaller och organiska ämnen med hjälp av polymerer framställda genom molekylavtrycksmetodiken

Inom ramen för projektet ämnar man studera huruvida en ny framtagen teknik, den sk "molekylavtrycksmetoden" kan användas för att framställa skraddarsytt separationsmaterial. Målgruppen är toxiska tungmetaller samt vissa organisk kemiska föreningar. I princip bör för varje enskild toxisk förening högeligen specifikt separationsmaterial kunna tillverkas. Värdet av dylika preparationer, speciellt inom miljövärdet samt för medicinska applikationer, är uppenbart.

I ett första skede kommer modellsystem att studeras vad avser sådana preparations inbindningsspecificitet och kapacitet. I det efterföljande skedet kommer efter samråd eller i samarbete med toxikologer, medicinare samt Natuvårdsverket lämpliga tox-ämnen att utväljas och deras inbindning att studeras under realistiska betingelser.

Jan Löfqvist, Lunds universitet

Dnr: 88/177

200 000 kr

Utveckling av feromonbaserade bekämpningsmetoder mot skadeinsekter med den röda tallstekeln som modellinsekt

Projektet syftar till att utveckla feromonbaserade bekämpningsmetoder mot skadeinsekter med den röda tallstekeln, *Neodiprion sertifer*, som modellinsekt. Feromoner är i många fall ett mycket gott och miljövänligt alternativ till kemiska insekticider. Detta av flera skäl: de är artspecifika och drabbar enbart målgorganismen, de utgörs av små enkla molekyler som lätt bryts ned och de är aktiva i ytterligt små mängder. Kommersiellt används idag feromoner för bekämpning av ett par dussin insektsarter. För ytterligare ett 100-tal arter utnyttjas de i prognos- och varningssystem.

Projektet bygger på våra tidigare arbeten över kemisk syntes och biologisk betydelse av feromoner för tallsteklar. Arbetet innebär syntes och utveckling av förbättrade syntesmetoder för feromonet samt ingående studier av artens feromon- och reproduktionsbiologi. Projektet kan ta tillvara omfattande svenskt kunnande och kanalisera detta mot praktiska tillämpningar.

Erik Karlsson, Uppsala universitet

Dnr: 88/274

210 000 kr

Kombination av radioisotopmetoder och UHV-teknik för studier av nya material

Nya material som "skräddarsys" genom uppbyggnad atomlager för atomlager och genom kontrollerad tillförsel av främmande atomer förväntas få utomordentlig betydelse i många grenar av teknologin. Samtidigt kan de ge möjligheter att observera nya fysikaliska effekter som inte förekommer i naturliga system. De tillämpningar som ligger närmast till hands ligger inom elektronikkomponent-utvecklingen (och numera även inom högtemperatursupraleadarna), men även atomärt skiktade material av metall-metall-typ byggs upp för att tjäna specifika ändamål, t ex för att uppnå vissa mekaniska eller termiska egenskaper. För all sådan "konstruktion" krävs avancerade UHV-system.

Med medel från Wallenbergsstiftelsen, Tryggers Stiftelse och Uppsala Universitets Reservfond bygger man nu upp ett nytt UHV-system som beräknas kunna tas i bruk under våren 1988. Detta system är speciellt i det avseendet att man kan bygga in radioisotoper i önskade atomlager eller i gränssytorna mellan dessa. Radioisotoperna är av den typ som kan studeras med Mössbauer- och DPAC-metoderna. Detta är spektroskopier som medger detaljerad lokal information om atomens kemiska omgivning och dess dynamik genom de lokala elektriska och magnetiska fält som observeras. Detta gäller även om sondatomerna ligger långt inne i en skikt-struktur och i ytterst låg koncentration. Samordning har från början skett med radioisotopframställningen vid The Svedberg Laboratoriet, vilket gör att man nu är tekniskt mycket väl rustade för att studera t ex yt-magnetisering och mellanytors fysik och kemi (bl a Schottkybarriärer) med dessa känsliga metoder.

För att man skall kunna knyta samman fysikalisk, kemisk och grundläggande teknologisk forskning med hjälp av detta instrument krävs nu en större personalsats, varför medel söks för en forskarassistenttjänst (alternativt doktorandtjänst) under 4 år.

Halina Rubinsztein-Dunlop, Chalmers Tekniska Högskola

Dnr: 88/100

175 000 kr

Laser förstärkt jonisations spektroskopi i en elektrotermisk atomiserare som metod för ultra-känslig spårelementanalys

Projektet syftar till vidareutveckling av laser förstärkt jonisations spektroskopi (LEI) i en elektrotermisk atomiserare för ultra-känslig spårelementanalys för ämnen med intresse inom toxikologi, industri och miljö. Parallellt med denna metod utvecklar gruppen nu, med stöd från NFR och SE Bankens Forskningsfond, en annan laser-baserad metod för spårelement bestämning — Resonans jonisation mass spektrometri (RIMS).

LEI baseras på en ändring av de elektriska egenskaperna hos en flamma eller elektrotermisk atomiserare som förorsakas av att man belyser flaman (grafit ugn) med ljus från en laser, som har en våglängd motsvarande en atomär övergång för ett specifikt ämne som finns i flaman.

LEI i flamma har utvecklats till en mycket kraftfull spårelementanalys metod. Detektionsgränser av sub-ppb (10^{-9} - 10^{-12}) har uppnåtts för ett flertal ämnen. Under senare år har man också utvecklat LEI i grafitt ugn. De första preliminära mätningarna med en ny grafitt ugn, den s k T-ugnen har gett mycket lovande resultat. Vidareutveckling av denna krävs dock för att kunna använda metoden för ett brett spektrum av element och speciellt för analys av realistiska prover av intresse inom medicin, teknik och miljöforskning.

Eva Selin, Chalmers Tekniska Högskola

Dnr: 88/371

185 000 kr

Multielementanalys av årsringar i träd med icke-förstörande metodik. Metodutveckling och tillämpning

Syfte: Projektet syftar till att utveckla tillförlitlig analysmetodik för bestämning av spårelement i årsringar i träd samt att i samband med metodutvecklingen tillämpa tekniken på borrhärnor från Stenungsunds-området tillhörande träd av olika skadeklasser.

Betydelse: Minst ett tiotal spårelement är av vital betydelse för såväl växt- som djurlivet. Många av dem har katalytisk verkan i biokemiska reaktioner och ingår som väsentliga byggstenar i enzymer. Såväl brist som överskott på essentiella spårelement kan leda till nedsatt livsfunktion. Ändringar i spårelementkoncentrationer i skadade träd relativt friska kan avslöja brist på något essentiellt element eller överskott av ett toxiskt. Detta kan bli betydelsefullt för förståelse, förebyggande och behandling av skogsskador.

Genomförande: Spårelementbestämning i biologiskt material med utnyttjande av s k röntgenfluorescensteknik har sedan länge utförts vid Fysiska Institutionen i Göteborg. Man avser att anpassa tekniken — som ger samtidig information om ett flertal grundämnen — till analys av årsringar genom att bl a utveckla en fotonsond med en diameter som kan varieras från ca 0.1 mm till 5 mm samt undersöka vilken geometri som erfordras för att få helt reproducerbara resultat. Spårelementbestämningarna korreleras till de mätningar av tillväxt och densitet som görs inom den s k Stenungsunds-studien.

**Daniel Tarschys, Nordiska kommittén för öststatsforskning,
Uppsala** **150 000 kr**

Dnr: 88/38

Bidrag för utgivning av International Newsletter

Academia Europaea, Darwin College, Cambridge **300 000 kr**

Dnr: 88/297

Bidrag för förberedande arbete att organisera en mångvetenskaplig europeisk akademi

Statistiska uppgifter om anslagen till forskning

I följande tabeller redovisas en översikt över anslagens fördelning mellan ämnesområden, dels för år 1988 (tabell 1), dels för hela den tid som stiftelsen varit verksam, 1965–1988 (tabell 12). Om de olika årens anslagsbeviljningar uttrycks i 1988 års penningvärde motsvarar summan av stiftelsens hittillsvarande anslag till forskning ungefär 1,8 miljarder kronor.

Uppgifter om relationen mellan fortsättningsanslag och nya anslag under år 1988 finns redovisade i tabellerna 2–3. Fördelningen på olika fakultetsområden för dessa anslagstyper framgår av tabellerna 4–5. Anslagens fördelning på olika läroanstalter (motsvarande) finns redovisade i tabell 8, deras storlek kan utläsas ur tabellerna 6 och 11 samt deras löptid ur tabell 7.

Flera av de projekt som beviljas anslag, särskilt de som har större omfattning, är av mångvetenskaplig karaktär. Fördelningen på ämnesområden och även på fakultetsområden kan därför inte göras exakt. Anslagen förs till det område som bedöms vara mest centralt, som regel det inom vilket den sammanhållande forskaren är verksam. I allt väsentligt beskriver tabellerna inriktningen av stiftelsens verksamhet på ett relevant sätt.

De anslag som sammanförts under beteckningen samhällsvetenskap (se tabell 1) utgjorde 50% av det totala anslagsbeloppet under 1988. För hela perioden 1965–1988 (tabell 12) är motsvarande andel 55%. Den procentuella fördelningen mellan ämnen kan variera avsevärt från år till år. Skillnaderna skall emellertid inte ses som någon ändring av fondens utdelningspolitik. De kan som regel förklaras med att något större, mångvetenskapligt projekt, som förts till ett visst ämne, antingen tillkommit eller slutförts under året.

Under 1988 beviljades helt eller delvis 241 projektanslag av totalt 621 behandlade ansökningar (tabell 1). De avslagna ansökningarna representerade ett sökbelopp av mer än 150 miljoner kronor. 66 av de beviljade projektanslagen avsåg nya projekt.

De nya anslagens andel av det totalt beviljade beloppet under året var 24,4% (tabell 2). Av de sökta beloppen för nya projekt beviljades endast 10%. Konkurrensen om anslag från Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond har liksom tidigare år varit mycket hård (tabell 10).

Tabell 1. Ansökningar och beviljade anslag 1988 (Belopp i tusental kronor)

Ämnesområde	Beviljade anslag		Ansökningar		Beviljade anslag i %		
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	av sökt belopp	av sökt antal	per ämnesområde
1. Samhällsvetenskap	113	31.141	281	98.042	31,8	40,2	50,0
1.1 Ekonomisk historia	7	2.461	14	4.808	51,2	50,0	3,9
1.2 Företagsekonomi	4	1.387	22	9.211	15,1	18,2	2,2
1.3 Nationalekonomi	8	2.720	22	11.118	24,5	36,4	4,4
1.4 Kulturgeografi	11	2.124	22	7.204	29,5	50,0	3,4
1.5 Sociologi/Soc pol	16	3.820	44	13.884	27,5	36,4	6,1
1.6 Statistik	1	330	2	606	54,5	50,0	0,5
1.7 Statskunskap	28	8.572	50	16.451	52,1	56,0	13,8
1.8 Forskning om forskn	-	-	-	-	-	-	-
1.9 Informationsbehandl	-	-	1	1.395	-	-	-
1.10 Pedagogik	7	2.345	26	10.597	22,1	27,5	3,8
1.11 Psykologi	26	6.450	57	17.453	37,0	45,6	10,4
1.12 Juridik/Kriminologi	5	932	13	2.714	34,3	38,5	1,5
1.13 Socialantropologi	-	-	8	2.601	-	-	-
2. Humaniora	60	14.163	151	47.707	29,7	39,7	22,7
3. Medicin	34	8.902	88	28.861	30,8	38,6	14,3
4. Naturvetenskap	20	5.280	81	34.090	15,5	24,7	8,5
5. Teknik	9	2.167	15	5.047	42,9	60,0	3,5
6. Övrigt	5	612	5	612	100,0	100,0	1,0
Projektanslag summa	241	62.265	621	214.359	29,0	38,8	100,0
Reseanslag, lönek- tillägg, omr grupper		1.200					
Anslag till forskning Summa		63.465					

Tabell 2. Förtättningsanslag/nya anslag 1988 (Belopp i tusental kronor)

Typ av ansökan	Beviljade anslag		Ansökningar		Beviljade anslag i %		
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	av sökt belopp	av sökt antal	per anslagstyp
Förtättningsanslag	175	47.083	194	64.526	73,0	90,2	75,6
Nya anslag	66	15.182	427	149.833	10,1	15,5	24,4
Summa	241	62.265	621	214.359	29,0	38,8	100,0

Tabell 3. Fördelning av beviljade anslag 1988

Förtättningsanslag	Antal	Belopp	Nya anslag	Antal	Belopp
Slutanslag	65	17.178	Planeringsanslag	7	425
Publiceringsgarantier	9	540	Engångsanslag	6	972
Övriga anslag	101	29.365	Övriga anslag	53	13.785
Summa	175	47.083		66	15.182

Tabell 4. Förtättningsanslag 1988 fördelade efter fakultetsområde (Belopp i tusental kronor)

Fakultetsområde	Beviljade anslag		Ansökningar		Beviljade anslag i %		
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	av sökt belopp	av sökt antal	per fakultetsområde
Samhällsvetenskap	81	23.846	90	33.059	72,1	90,0	50,6
Humaniora	43	10.021	48	13.297	75,4	89,6	21,3
Medicin	25	6.902	26	9.224	74,8	96,2	14,7
Naturvetenskap	16	4.345	20	6.041	71,9	80,0	9,2
Teknik	7	1.807	7	2.743	65,9	100,0	3,9
Övrigt	3	162	3	162	100,0	100,0	0,3
Summa	175	47.083	194	64.526	73,0	90,2	100,0

Tabell 5. Nya anslag 1988 fördelade efter fakultetsområde¹ (Belopp i tusental kronor)

Fakultetsområde	Beviljade anslag		Ansökningar		Beviljade anslag i %		
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	av sökt belopp	av sökt antal	per fakultetsområde
Samhällsvetenskap	32	7.295	191	64.983	11,2	16,8	48,0
Humaniora	17	4.142	103	34.410	12,0	16,5	27,3
Medicin	9	2.000	62	19.637	10,2	14,5	13,2
Naturvetenskap	4	935	61	28.049	3,3	6,6	6,1
Teknik	2	360	8	2.304	15,6	25,0	2,4
Övrigt	2	450	2	450	100,0	100,0	3,0
Summa	66	15.182	427	149.833	10,1	15,5	100,0

Tabell 6. Antal beviljade anslag 1988 fördelade efter anslagsbelopp och fakultetsområde

Anslags- belopp i tkr	Sam- hällsvet	Humani- ora	Medicin	Naturvet	Teknik	Övrigt	Totalt	%
-100	21	10	2	1	1	3	38	15,8
101-300	54	39	22	15	6	2	138	57,3
301-	38	11	10	4	2	-	65	26,9
Summa	113	60	34	20	9	5	241	100,0

Tabell 7. Antal beviljade slut- och engångsanslag 1988 fördelade efter utsträckning i tid och fakultetsområde

Längd antal år	Sam- hällsvet	Humani- ora	Medicin	Naturvet	Teknik	Övrigt	Totalt	%
-2	4	4	1	2	-	1	12	16,9
2-3	13	10	6	2	-	-	31	43,7
4-5	8	4	3	2	-	-	17	23,9
6-7	2	3	1	1	1	-	8	11,3
8-	2	-	1	-	-	-	3	4,2
Summa	29	21	12	7	1	1	71	100,0

Tabell 8. Beviljade anslag 1988 fördelade efter läroanstalter
(Belopp i tusental kronor)

Läroanstalt	Antal	Belopp	%
Göteborgs universitet	22	6.508	10,4
Chalmers tekniska högskola	4	810	1,3
Högskolan i Karlstad	1	100	0,2
Linköpings universitet	10	2.118	3,4
Lunds universitet	41	10.635	17,1
Högskolan för lärarutbildning i Malmö	—	—	—
Högskolan i Kristianstad	—	—	—
Högskolan i Växjö	1	200	0,3
Stockholms universitet	34	9.482	15,2
Högskolan för lärarutbildning i Stockholm	2	605	1,0
Handelshögskolan	1	330	0,5
Musikhögskolan	—	—	—
Danshögskolan	1	350	0,6
K I	14	3.757	6,0
KTH	5	1.362	2,2
Umeå universitet	26	6.771	10,9
Högskolan i Östersund	—	—	—
Uppsala universitet	57	14.875	23,9
Sveriges Lantbruksuniversitet	—	—	—
Museer	3	700	1,1
Vissa statliga institutioner	6	992	1,6
Utländska läroanstalter	—	—	—
Övrigt	13	2.670	4,3
Summa	241	62.265	100,0

Tabell 9. Anslag till nya projekt i relation till totalt beviljade anslag

År	%
1984	18,4
1985	25,6
1986	25,8
1987	26,7
1988	24,4

Tabell 10. Beviljade anslag i relation till sökta belopp och sökt antal (%)

År	Nya ansökningar		Fortsättningsanslag		Totalt	
	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal
1984	10,2	17,3	73,0	91,9	34,1	42,0
1985	13,6	18,3	74,9	88,3	34,8	42,0
1986	13,8	20,3	78,5	92,7	35,5	44,7
1987	13,5	18,4	75,3	92,9	33,8	41,0
1988	10,1	15,5	73,0	90,2	29,0	38,8

Tabell 11. Anslagsbeloppens genomsnittliga storlek (tkr)

År	Nya anslag	Fortsättningsanslag	Totalt
1984	147	246	219
1985	202	238	228
1986	217	269	253
1987	221	276	259
1988	230	269	258

Tabell 12. Anslag 1965–1988 (Belopp i tusental kronor)

Ämnesområde	Beviljade ansökningar		Beviljat belopp i % per ämnesområde
	Antal	Belopp	
1. Samhällsvetenskap	2.058	400.256	55,5
1.1 Ekonomisk historia	125	22.159	3,1
1.2 Företagsekonomi	129	19.238	2,1
1.3 Nationalekonomi	238	52.687	7,3
1.4 Kulturgeografi	181	45.073	6,2
1.5 Sociologi/Socialpolitik/ socialantropologi	370	66.835	9,3
1.6 Statistik	56	9.199	1,3
1.7 Statskunskap	366	80.173	11,2
1.8 Forskning om forskning	19	1.610	0,2
1.9 Informationsbehandling	16	5.783	0,8
1.10 Pedagogik/psykologi	473	85.989	11,9
1.11 Juridik/kriminologi	85	11.510	1,6
2. Humaniora	869	151.569	21,0
3. Medicin	372	80.041	11,1
4. Naturvetenskap	288	66.075	9,2
5. Teknik	49	10.033	1,4
6. Övrigt	86	12.957	1,8
Summa	3.722	720.931	100,0

Stiftelsens skriftserie

Forskningsöversikter och dokumentation från symposier, konferenser m m anordnade av Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond publiceras som regel i en egen skriftserie. De under åren verksamma områdesgrupperna har i detta avseende varit mest aktiva.

Nedan förteckande titlar säger kanske inte så mycket om publikationernas innehåll. Men upplysningar därom lämnas gärna av personalen vid stiftelsens kansli. Uppgifter om beställningsadresser kan också erhållas där.

I skriftserien har hittills utkommit:

RJ 1978:1	Vart leder tråden?	> Rf. 1977:1	
RJ 1978:2	Hot eller löfte?		2 3
RJ 1978:3	Dialog		
RJ 1978:4	Tvåkabel-TV och telesammanträden		
RJ 1978:5	Tryck på knappen		
RJ 1978:6	Attityder till tekniken		
RJ 1978:7	Smärta och akupunktur		
RJ 1979:1	I kulisserna		
RJ 1979:2	Planera numera		
RJ 1979:3	Forskning för jämställdhet		
RJ 1979:4	Moderna tider		
RJ 1980:1	Arbetets värde och mening		
RJ 1980:2	Aktuell kvinnoforskning		
RJ 1980:3	Arbetslivsforskning		
RJ 1980:4	Jämställdhetsperspektiv i forskningen		
RJ 1980:5	Kommunikation — trots handikapp		
RJ 1980:6	Skatteforskning		
RJ 1981:1	Svensk skatteforskning 1919-1979		
RJ 1981:2	Kvinnors liv i det svenska samhället		
RJ 1982:1	Risken att bli alkoholist		
RJ 1982:2	Stick i stäv med vedertagna normer		
RJ 1982:3	Att förändra levnadssätt		
RJ 1983:1	Women and Men in Swedish Society		
RJ 1983:2	Hur klarar vi 1990?		
RJ 1984:1	Alkoholpolitiken och forskningen		
RJ 1984:2	Öststatsforskning i Sverige 1950-1983		
RJ 1985:1	Forskning om skatter		
RJ 1986:1	Skatterna — ett samhällsproblem?		
RJ 1986:2	Finansteoretiska undersökningar		
RJ 1987:1	Teknik och sysselsättning i framtiden		
RJ 1988:1	Forskning inom estetiska ämnen		

konst.-89

flei-87:2 samh.v.
o kon.
iinstof.

Stiftelsen

RIKSBANKENS JUBILEUMSFOND

The Bank of Sweden Tercentenary Foundation

Adress: Olof Palmes Gata 13 A, 111 37 Stockholm

Telefon: 08-24 32 15

Telefax: 08-10 30 76

Postgiro: 67 24 03-3